

ALBINA CARPATILOR

Apare la 15. și ultima fiă-cărel luni, în fascicule de 2 côle. ABONAMENTUL pentru Austro-Ungaria: pe an 6 fl., pe 6 luni 3 fl., pe 3 luni 1 fl. 50 cr.; pentru România: pe an 16 lei, pe 6 luni 8 lei, pe 3 luni 4 lei. — O fasciculă 25 cr. sãu 70 bani. — Abonamentele se fac la editorul W. Krafft în Sibiu, la colectanți, la oficiile postale și la tôte librãriile.

Amor și națiune.

Novelă istorică.

(Fine.)

— „Unde este Maria, străine?“ făcu Daniel cu nerăbdare.

— „O veți afla, Daniel, după ce o veți merita. Lucră întâiu pentru eliberarea fraților tăi de sub jugul asupritorilor, unește-ți puterile cu ale mele și tu te veți înălța în fruntea lor, őr Maria, Maria iubitore va fi respłata ce și se va oferi.“

Daniel plecã capul. O luptã se nãscu în sufletul sãu, luptã între onórea de soldat și aplecarea inimei.

— „Daniel“, ȓise necunoscutul respundend la observãrile ce-și făcea singur tinereul cãpitan, „acum e prea târziu sã te mai gândești. În castrele lui Batori ești însemnat ca fugar și rentórcerea ta ar fi primitã cu o plóe de glónte.“

Daniel nu ȓise nimic, dar remase cufundat în gânduri.

VI.

Atacul rãpede al lui Baba Novac se isbi ca de un zid nestrãbãtut de aripa dréptã a Transilvãnenilor. Mihaï trãmise în ajutorul lui pe George Maco cu centrul trupelor sale, care se aruncã asupra Ungurilor și Sasilor ce 'naintãu cu atãta putere, încât aceștia trebuirã sã cedeze cu perderi mari. Însuși comandantul Stefan Lazar cãdu cu cuvintele: „Mor bucuros, pentru a nu servi preotului ingrat, care m'a desbrãcat de slujbã și demnitate.“¹⁾ Atunci George Maco se aruncã asupra lui Moise Székely astfel, încât aci, în centru, se luptãu mai numai Unguri cu Unguri. Dintr'amendouë pãrțile vitejia era egalã și lupta nu se decidea. Mihaï trãmise cavaleria în ajutorul trupelor sale. Moise Székely fu respins cu perderi însemnate și stindardul cel mare cãdu în mânilor inamicilor sãi. În acest moment critic alergã în ajutor Petru Huszar, cãruia

fi succede a respinge pe Serbii și Ungurii inimiçi. Totdeodatã s'a adunat aripa stângã sub Aradi și lupta se restabilește.

Mihaï vede pericolul ce amenință armele sale și cu rezoluțiunea rãpede, care era trãsãtura caracteristicã a caracterului sãu, pornește ca fulgerul în luptã ducend cu sine cavaleria romãnã și ungurescã împreună cu o parte din rezervã.

Necunoscutul, care se afla în apropierea lui Mihaï și cu farmecul lui iresistibil conducea pe sêrmanul Daniel, ȓise cãtrã acesta:

— „Daniel, acum ȓi-a venit timpul sã arêți cã ești Romãn și cã meriți pe Maria.“ Dicend acestea el cuprinse mâna lui Daniel și o strinse într'ale sale. Mãcelul fu infricoșat. Dintr'o parte și dintr'alta resboiniciei erau aprinși de focul luptei și împãrțiau mórtea fãrã milã. Daniel însuși puternic, teribil, făcea minuni cu brațul, pe când cu ochiul sãu cãuta cãutãtura de foc a necunoscutului și era mãndru de aprobarea lui. Petru Huszar sdrobotit se retrase. Comandantul suprem însuși, Caspar Kornis, se afla într'o pozițiune incurcatã. O cétã compactã de cãlãreți secuï din armata lui Mihaï îl atacaserã. Suita lui Kornis, micã dar bravã, se lupta cu cel mai mare despreț al morții. Dar unul câte unul cãdeau acești viteji și Caspar se vèdu în pericol de mórte.

— „Curagiù, copii“, ȓise el cãtrã ai sãi, „cel puçin vom muri ca eroi“, și bêtãrãnul comandant scóse spada. Daniel vèdu pericolul, în care se afla Caspar Kornis, și sufletul sãu fu cuprins de remușcãri.

— „Numai el sã nu mórã“, ȓise el cãtrã necunoscutul și protectorul sãu. „Te rog în numele cerului.“

— „Ei bine, el nu va muri, dar va fi prins“, ȓise necunoscutul și amendouï se aruncã în ajutorul lui Kornis.

¹⁾ Michael der Tapfere, de W. St. Teuschländer.

Cetele inimice, care le veniau în cale spre a-î opri, fură sfărâmate și imprăsciate, ér cei doi bărbați înaintău mereu. Când ajunseră lângă Korniș, un Sécui rădicase brațul pentru a lovi pe comandantul lui Batori.

Necunoscutul îi opri brațul.

— „El este amicul lui Mihaï“, dîse el.

Soldații, supunându-se autorității acestui om misterios, se opriră.

— „Caspar Korniș“, dîse necunoscutul, „ești încungiuat din toate părțile și nu mai e nici o scăpare. Ești prizonerul lui Mihaï, pe care-l represint eü aci.“

— „Fiă“, dîse Korniș predând spada necunoscutului, „nu e rușine a fi prizonerul unui Eroü nênvins ca Mihaï. De ce însê țî-ai ales de soț un vîndêtor,“ adăogă el arêtând pe Daniel, care roșise până în albul ochilor.

— „Acesta nu e vîndêtor, Korniș“, dîse necunoscutul, „ci Român, și lui îi datorești viața.“

Korniș plecâ capul și se lăsă a fi condus, cu micul rest al suitei sale, la rezervele lui Mihaï.

Acum cei doi ómenî se aflară un moment singuri, pe când măcelul continua.

— „Comandantul e prins!“ resună strigătul desperat al trupelor lui Batori, și acest strigăt sinistru strêbătu în toate părțile.

— „Etă-l cum îl duc“, dîseră în giurul lui Batori. Și acesta, ținend cauza sa drept pierdută, întorse calul său și o porni la fugă împreună cu suita sa.

— „Mișeliă!“ strigă Andrei Barcsai, „acei ticăloși vor plăti scump fapta lor.“

El luă comanda și în fruntea liniei a doua a trupelor lui Batori și a călăreților ce se raliau, porni în contra lui Mihaï.

— „Ești palid, Daniel,“ dîse necunoscutul cu mișcare, apucând mâna tinêrului căpitan, „orî ești rănit?“

— „Nu este nimic“, respunse Daniel. „Nu este rana trupului, care mă dóre, ci rana sufletului, făcută de Caspar Korniș. Oh! spune-mî străine, spune-mî cel pușin, decă voiü găsi pe Maria.“

Și se scoboriseră de pe cai și ședeau pe când măcelul continua.

Ei se apropiaseră unul de altul și trupurile li se atingeau.

— „Țî-am spus, Daniel, ea va fi resplata faptelor tale.“

— „Dar ce pretinđi mai mult, străine? n'am părăsit cauza protectorilor mei, n'am uitat binefacerile binefăcêtorilor mei, am uitat onórea de soldat, — și ah! încă mai mult — pentru a veni la voi? Atâtea sacrificii nu sunt de ajuns! Oh spune-mî, străine, spune-mî, că-cî simt acum, cât o iubesc.“

Necunoscutul era mișcat. Se vedea că în ochii lui străluce o lacrimă. O slăbiciune deosebită îl cuprinse.

El își rezimă capul de umêrul lui Daniel și șopti cu voce dulce.

— „Ei bine, nu pot rezista, țî-o voiü spune, dar jură-mî, că o vei iubi până la mórte.“

— „Oh, da, o voiü iubi în veci.“

Atunci cu un gest răpede necunoscutul smulse coiful și masca. Valuri de pêr negru îi acoperiră umerii și ó

figură divină de femeică se arêtă aprinsă de focul luptei și al iubirei.

— „Maria!“ strigă Daniel ca afară din sine și strînse cu foc la sinul său pe adorabila femeică.

— „Da, Maria, care te-a iubit totdeuna și te-a căutat pentru a implini cu ajutorul têu planuri mari. Dar vai! amorul a fost mai tare decăt voița mea.“

— „Nu te plânge, Maria sufletului meu, noi vom fi încă fericiți. Ne vom retrage din lume și predați iubirei noastre, vom trăi pentru noi formând un trup și un suflet.“

Apoi buzele lor se atinseră într'o sărutare nebună.

— „Laura!“ resună în apropierea lor și ceta lui Daniel, condusă de Baltasar Korniș, îi încungiuară.

— „Etă cei cariî aü prins pe Caspar Korniș“, dîse un căpitan.

— „De două ori sperjur“, urlă Baltazar vedênd scena de amor dinaintea sa și gîcind totul. „De două ori sperjur și poți muri numai odată. Prindeți pe acêstă femeică,“ adăogă el întorcându-se cătră soldații săi, cariî puseră mâna pe Maria, „ér ție frate fals îți fac prea multă onóre încrucisând ferul cu tine.“

Daniel se rădică cu ochiul rêtăcit și cu fața palidă a unui mort. El aruncă o privire asupra Mariei, care stetea în mijlocul soldaților lui Korniș, acoperindu-și fața cu amêndouê mânilor.

El suspină și se uită la fratele Laurei.

— „Ai dreptate“, dîse el, „îmi faci prea multă onóre încrucisând ferul cu mine. Te cruț de acêstă rușine.“ Cu un gest răpede, Daniel scóse un pumnar dela brêul său și-și sprăpunse inima.

Soldații se aruncară asupra lui.

— „Mort“, dîseră ei.

— „Și-a făcut dreptate,“ adăogă Baltasar Korniș. —

Mihaï stăpânia Transilvania. Era una dintre cele din urmă zile ale tórnei. Pe movila prospêta a Turcilor, unde zăceau mii de viteji căduți în lupta de giganti, rașele sórelui se juca, ca și când ar fi desmierdat umbrele morților. Douê femei în doliu venind din direcțiune contrară se opriră înaintea mormêntului prospêt și ingenunchiară aprópe una de alta. Erau amêndouê de o frumsețe rară, dar una blondă cealaltă brunetă.

Ele se rugară un minut, apoi se uitară una la alta.

— „Pe cine plângi, femeică?“ întrebă cu liniște cea brunetă.

— „Pe logodnicul meu, dar tu?“

— „Pe mirele meu. Îmi iaü adio dela umbra lui pentru a mă retrage în pacea unei mănăstiri.“

— „Eü te voiü însoți, femeică; și eü îmi iaü adio. Dar cum se chiâma el?“

— „Daniel, Daniel Zalasdi. Dar al têu?“

— „Tot Daniel, tot Daniel Zalasdi.“

Aceste două femei, unite prin aceeși durere se îmbrățișară ca două surori și vêrsară o lacrimă comună pe mormêntul unde zăcea sêrmanul Daniel.

Era Maria și Laura.

Acesta fu epitaful lui Daniel.

Despre meteoroliți și aeroliți.

(Fine.)

Póte că va întreba vreunul dintre cetitori, cât timp trebuie unei astfel de petrii cădute din lună spre a veni dela punctul atragerii egale până pe suprafața pământului nostru. Această întrebare își află răspunsul pozitiv din următoarele interpretări!

Dacă s'ar atrage o astfel de piatră numai de puterea pământului și nu s'ar împedea cursul ei prin atmosferă, atunci ar face această cale în 2 ore și 18 minute, ér la finea acestui timp ar ajunge pe pământ cu o celeritate care mijlocește într'o secundă 25,108 metri. Însă o astfel de piatră se atrage și de lună, deși într'un grad foarte mic; deci celeritatea această trebuie să se micșoreze, prin urmare să crească și timpul. Și într'adevăr în rezultat s'a aflat prin computări acurate, că o astfel de piatră face calea până la noi respective până pe suprafața pământului abia în 64 ore adecă circa în $2\frac{2}{3}$ zile.

De această ipotesă s'au ținut mult timp cei mai renumiți astronomi și naturaliști, creșând că așa trebuie să fiă și altcum nu se póte! Însă dacă ipotesa ar fi fundată atunci trebuie să recunoșcem, că pământul nostru se află dinpreună cu făpturile sale organice într'o stare foarte critică. Planeta noastră „trebuie să sufere ca luna să arunce în ea cu petrii când voiește, făr' a putea opri acele aruncături periculoase; că-cî puterea atractivă a planetei noastre, care e — precum s'a đis mai sus — mai mare decât a lunii, împedecă aruncarea petrilor pământești în capul lunii, ca să o învețe cel puțin o manieră mai bună cătră colegul ei îndepărtat, adecă cătră pământ.“¹⁾

Partisanii ipotezei acesteia s'au nisuit a examina produsele meteorice pe cale chimică; rezultatul esaminărilor a dat ocaziune celui mai mare chemic din timpul său, ba așa đicând părintelui științei chimice, lui Berzelius, a đice, că toate petrele meteorice au o așa de mare asemănare în compozițiunea lor, încât se póte documenta fără îndoelă, că ele se țin de același munte vulcanic. — S'a documentat mai departe tot prin analizări chimice, că petrele meteorice constau — în partea cea mai mare — din fier nativ; e însă faptă constatată, că pe său în pământul nostru nu apare acest element metalic în starea nativă-curată, ci numai combinat cu oxigenul aerului său al apei, formând astfel un oxid, cunoscut în limbajul general ca rugină. — Prin urmare acolo, unde apare fierul în starea nativă, nu póte fi nici apă nici aer atmosferic, de unde se trage cea mai de aproape concludsiune, că meteoroliții nu pot să fiă produse de pe pământ. Însă deși nu are luna nici atmosferă nici apă, deși la simpla privire ar trebui să credem, că petrele meteorice vin dela lună: totuși sunt argumente evidente, cari ne îndreptățesc a crede, că ele sunt de origine cosmică, că adecă petrele meteore sunt corpuri cerești și această opiniune foarte adevărată își are veda încă din anticitatea bătrână.

Încă Plutarch a avut o idee destul de clară în pripița fenomenului din cesțiune, când se exprimă: „După opiniunea unor naturaliști, meteorii nu sunt nici revărsăturile focului eteric, cari se sting în aer, nici aprinderi de ale aceluia fluid, care se află în cele mai înalte locuri

ale atmosferei,²⁾ ci sunt corpuri cădătoare cerești, cari se iniéptă în jos prin órecare concedere a puterii aruncătoare, și adecă nu numai pe locurile continentale, ci și în mări unde fără îndoielă nici nu le putem afla.“

Diogenes din Apollonia încă arată aceeași idee! El e de părere, că „cu stelele de noi vădute se mișcă și altele multe în giurul pământului, care stele apoi cad adeseori pe pământ, pe cum a fost stéua de piatră din Aegob Potamos.“

Opiniunea cea mai nouă și în general aprobată asupra purcederei acestor meteorii se împreună nemijlocit cu cea antică. Meteorii sunt adecă stele, sunt corpuri cerești, care ajung pre pământ din spațiul universului; meteorii sunt identici cu „stele cădătoare“, deórece o stea cădătoare e o piatră meteorică, e o frântură a unei „stele cădătoare.“

E foarte aproape de adevăr, că meteoroliții sunt corpuri cosmice ca toate planetele cunoscute — cu acea deosebire însă, că acelea sunt mai mici — se mișcă spre sóre tocmai după aceleși legi, ca și pământul nostru, și care, dacă ajung în cursul lor aproape de pământ, sunt atrase de acesta, se aprind în atmosferă prin frecarea răpede și atunci cad pe pământ între detonațiuni infricoșate ca „stele cădătoare“, ca petrii meteorice, său ca aeroliți (meteoroliți).

Numărul meteoroliților e de sigur foarte mare și se pare, că mai mulți dintre ei se rostogolesc spre sóre în grupe de mai multe mii. — Nu trece o noapte senină în care n'ar vedea un observator atent sute de stele cădătoare; însă numai dela 13 Noemvre 1833 încóci s'au constat prin împărțășirile învățaților Olmsted și Palmer din Nord-America, că sunt període, în care se ved aceste stele cădătoare într'un grad cu mult mai înalt decât altcând. În noptea numită au fost stele cădătoare strinse la un punct ca fulgii de nea, și după asigurarea esaminătorilor numiți au cădut în timpul de 9 ore din noptea din 12 spre 13 Noemvre cel puțin 240,000 de stele.

Nu mai după ce a devenit cunoscut acest fact, și au adus aminte naturaliști de fenomenul din an. 1813 din 12 spre 13 Noemvre, care s'a vădut în sudul Spaniei în decurs de 3 ore; apoi de aparițiunea din an. 1832, care s'a observat în Anglia, în Francia, în Germania și Rusia sudică în același timp. — Din acestea și alte multe observațiuni s'a conchis deci că există órecare periodicitate; că-cî și marele naturalist Alecsandru Humboldt a vădut în amintita și a lunii lui Noemvre încă la anul 1799 un curs important de stele cădătoare. Acest fenomen s'a arđat ca un eveniment universal, deórece s'a vădut dela ținuturile ecuatorului până cătră Grönlandia. — Toate esaminările astronomice făcute dela începutul secolului presinte până

²⁾ La o înălțime de 7—8 chilometri scade tot mai tare densiunea atmosferei, și este o linie, unde lipsește pe deplin aerul atmosferic. Această încetare a atmosferei se ivește la o înălțime de 120—150 chm. unde apoi se începe acel fluid, pe care îl numesc astronomii și fisicii „ether“. Etherul e un fluid, un gaz asemenea aerului atmosferic, care ne încungiură din toate părțile; el e însă preste măsură mai subțire și mai ușor decât aerul nostru, și nu e întins numai în giurul atmosferei pământului, ci totăodată și împregiural tuturor celorlalte planete. Etherul există în întregal spațiul ceresc și împle întrespaciul dintre corpurile cerești. — Deci simpla urmare de aici e, că în natură nu există nici un gol; spațiul e pururea plin de pământ său de alt corp ceresc, său de apă, său de aer atmosferic său în fine de — ether. *Ins. aut.*

¹⁾ Veđi „Die Wunder des Himmels“ de Littrow. *Ins. aut.*

la an. 1838 documenteză foarte clar, că căderea petrilor meteorice s'au puţin cursul stelelor cădătoare a arătat o periodicitate deplină, așa, încât încă la an. 1836 a putut dice învățatul Arago, că „Susținerea unei zone de milioane de corpuri cerești mai mici, ale căror căi întretaie planul eclipticului“ (unde este de a se înțelege sub ecliptică calea pământului) „în acel loc, pe care îl ocupă pământul în timpul dela 11 cătră 13 Noemvre, se adeverește tot mai tare. Este deci o lume nouă de planete, care începe a ne deveni tot mai cunoscută.

Afară de aceea însă e faptă dovedită, că există încă un punct de întretăiere, prin care apoi se pot determina căile acestor „milioane de planete“. Acest punct al întretăierii îl ajunge pământul între 9 și 11 August, 10 August e un fenomen meteoric cunoscut în cronicile engleze, în almanace bisericicești etc. — Dar aparițiunea meteorică nu cade numai pe 13 Noemvre și pe 10 August: cercul planetoidilor s'au asteroidilor, care încungiuură soarele, nu e în tot locul îndesat cu aceste stele; într'un loc sunt mai multe, 10 într'alt loc al acestuia cerc mai puține, apoi se poate și aceea, că în alt loc nu se arată nici o stea. Decă decă timpul cerculațiunii cercului planetar și al pământului nu e egal, deși punctul întretăierii ambelor căi, (adecă al pământului și al miliionelor de planete mai mici) rămâne unul și același, totuși decă întretaie pământul acest cerc al planetoidilor, nu va nimeri în totdeauna unul și același loc al cercului, ci acum un ținut cu mai multe, — acum altul cu mai puține stele. Tocmai de aceea apar și fenomenele din Noemvre și August mai mult s'au mai puţin importante.

Numărul căderilor de petrii meteore e cu mult mai însemnat, decum se ia de comun. Numai în Franția, unde acest fenomen pe la finea secolului precedent s'a privit ca „fabulă doicescă“³⁾ s'au observat în decurs de 26 ani căderi de petrii meteorice. Humboldt făcând o comparare generală, presupune, că probabil apar în număr mijlociu două căderi de p'et'ă pe zi, 10 pe an 700, — că petrile cădute în mări, pe ținuturile polare, pe deșerturi și în păduri seculare, apoi cele din țările locuite de popore necivilizate s'au barbare nici nu sunt de a se socoti aci, deorece acestea rămân necunoscute pentru totdeauna. Ba însuși în mijlocul unei țări foarte împoporate și cultivate poate rămânea o cădere de petrii meteorice neobservată, decă se întâmplă acel fenomen într'o pădure s'au pe o țerină și decă masa meteorică străbate în pământ mai afund decât taiă plugul.

Ceva foarte caracteristic arată mai toate fragmentele meteorice, cari s'au aflat pe pământ! Adecă temperatura bucăților de p'et'ă meteorică, aflate nemijlocit după căderea unui meteor, dovedește foarte clar, că întreaga masă nu a fost în starea fluidă-incandescentă, ci numai suprafața cea mai esteriură. Acesta însă e fost pe deplin topită, formând o crustă ca sticla și foarte subțire. Crusta s'au c'ăja acestă e s'au netedă și lucioasă s'au aspră, (porosă) și de o coloare

³⁾ Natur: Biot a ținut la academia științifică din Paris o prelegere asupra căderii petrilor; a fost însă întrerupt de murmurătura ascultătorilor și de președintele soc., care a dechiarat, că e nedemn pentru știință a se ocupa cu astfel de fabule copilărești și e nedemn pentru publicul present să-l incomodeze cu acestă. Numai ceva mai târziu, cătră an. 1804 a primit căderea petrilor meteorice indigenatul în Franția.
Ins. aut.

negră provenind dela silicatul de fer (formula chimică: $2 \text{Fe O}, \text{Si O}_2$) și oxidatiunea s'a întâmplat tocmai atunci, când a străbătut meteorul infocat mai mult timp prin atmosferă. — Acestă împregiurare caracteristică ne arată, că petrile meteorice s'au suferit cu ocaziunea căderii lor o încălzire străordinară într'un timp foarte scurt și de o durată așa de mică, încât nu se topește decă c'ăja cea mai esteriură și cealaltă parte a petrii nu se încălzește nici până la infocare.

Acum este întrebarea cum se poate decide adevărata ființă a petrilor meteorice aflate atât nemijlocit după căderea lor, cât și mai târziu?

Acestă determinare se bazează mai ales pe rezultatele pe, care le a adus știința chimiei în timpul mai recent!

S'a constatat adecă prin analize chimice cantitative și calitative că principala parte constitutivă a meteoroliților este ferul nativ, apoi o cătătime mai mare s'au mai mică de: nicol, cobalt, mangan, crom, aramă, cositor (stanum), sulfur, siliciu ș. a. Aceste elemente chimice însă sunt combinate în proporțiuni foarte felurite, și adică sulfur de fer (semnul chimic: Fe S), fer magnetic ($\text{Fe O}, \text{Fe}_2 \text{O}_3$), crom de fer (Fe Cr), oxid de cositor (Sn O_2), silicate de var, de talc, de ferocid, de manganocid, de kali și natron, care silicate formeză la oaltă aceea masă mineralică, ce se numește olivin, are o coloare verdegalbenă și e de o natură sticl'osă. Varietatea compozițiunii singuraticelor petrii meteorice provine din proporțiunea amestecării acestor părți constitutive și de acolo, că ferul formeză de o parte p'et'ă meteoră, de altă parte s'au se arată foarte compact, fer curat adecă fer nativ amestecat cu fer nicolos, s'au constă din o masă spongiosă de fer nativ, ale carei găuri nenumerate sunt globiforme, ca și când ar fi artificiale 10 în aceste concavități sunt depuse minunate cristale de olivin.⁴⁾

Deci ca cele mai caracteristice semne ale naturii petrilor meteorice se privesc: prezența ferului nativ cu nicol; 10 decă acest element din urmă, adecă nicolul, nu se înfășoșeză — cum se întâmplă adese ori — atunci servește olivinul foarte bine spre recunoșcerea produsului meteoric.

Încă un semn caracteristic al meteoroliților sunt așa numitele „figuri Widmannstădiane“. Adecă profesorul Widmannstădt din Viena a observat la an. 1808 că decă se t'ornă peste suprafața polită a unui meteorolit acid nitric (formula chimică = H N O_3); atacarea chimică nu se produce proporțiunat, ci în unele direcțiuni corpul se arată mai mult s'au mai puţin atacat de acidul respectiv. Astfel se produc desemnuri s'au figuri caracteristice, cari se numesc în general damast, 10 în speciă — figuri Widmannstădiane. Acest fenomen depinde dela structura cristalină și dela compozițiunea chimică diferită a părților constitutive. E adică faptă dovedită, că ferul curat se disolvă în acidul nitric mai ușor decă ferul combinat chimice cu nicol, de unde urmază, că cristalele ferului nicolos rămân neatacate și se presintă foarte frumos.⁵⁾

⁴⁾ În genere e de însemnat, că mineralul așa numit olivin cristaliză în sistemul rrombic, are o tărie foarte mare, s'au s'ăriind sticla; colorea sa alternă între verde, galben și brun deschis. O variațiune de olivin e cunoscută sub numirea de chrysolit, presentând prin cristalele sale strev'edătoare o plăcută p'et'ă scumpă.
Ins. aut.

⁵⁾ Pentru ca să fim mai bine înțelși de on. lectori, facem în următoarele o scurtă interpretare! »Oșelul damaschinat« e o masă

Pe gânduri.

E drept, că toate combinațiile părților constitutive ale meteoroliților, care s'au aflat prin analizarea chimică și pe care le amintirăm mai sus, sunt corpuri, ce apar în natură și pe pământul nostru din belșug. Însă prin aceea nu e documentat, că însuși petrele meteorice sunt de origine pământescă; mai curând și cu mai mare probabilitate s'ar putea deduce din această faptă complinită, că corpurile pământesci au aceeși origină, că prin urmare petrele meteorice și pământul nostru sunt compuse din aceleși mase și sunt de origine egală. Ce fel de puteri conlucră aci, ce fel de procesuri fizice și chimice sunt acelea, care se desfășoară în fenomenele respective: toate răspunsurile acestor întrebări sunt învălinate pân' acum într'un întunec adânc. Celeritatea planetară a petrilor meteorice, a stelelor cădătoare o cunoșțem, dar toate cunoștințele noastre asupra fenomenelor meteorice sunt numai generale și uniforme, era gena cosmică, urmarea străformărilor ni sunt necunoscute!

Cunoștințele noastre despre fenomenele căderii petrilor meteore sunt deci foarte mărginite! Atâta e demonstrat, că masele meteorice sunt de a se căuta afară de pământ și că originea lor nu e pământescă pentru că și depărtă-

compusă din diferite specii de fer și oțel. Dacă se înmăie această masă în acid nitric, se scote afară după orecare timp și se spală bine, și dacă se ved pe suprafața ei diferite trăsături sée figuri, materia acestei mase nu e de tot omogenă; și adică acele linii gravate provin de acolo, că, atacând acidul nitric ferul mai môle, l'a disolvat mai iute, decât pe cel mai tare. Liniile acestea se numesc damast, era masa întregă, pe care se desfășoară astfel de întipăriri, se numește „oțel damaschinat”. *Ins. aut.*

rite de 30—40 mile, în cari s'au observat ele, dovedesc această imposibilitate; apoi celeritatea lor de 4—8 mile într'o secundă e pe deplin egală aceleia a planetelor, care în impregiurarea noastră, dovedește originea cosmică și nu pământescă a meteoroliților.

Impregiurarea că mai în toate petrele meteorice se află și combinații chimice, care sémână pe deplin cu cele organice, ne încurăgiază a crede, că masele meteorice se pot privi ca fragmente de ale corpurilor cerești planetice, cari sunt totdeodată locuite cu făpturi organice. La această deducere am ajuns mai ales prin una dintre cele mai noue căderi de petrii meteorice, care s'a observat în Kaba din apropierea Debreținului la an. 1857, prin care se începu o eră de tot nouă în istoria științifică a meteoroliților.

Adecă pân' aci nu s'a aflat în nici un meteorolit carbon (C) și corpuri organice. Numai într'o bucată cădută la anul și locul numit a aflat naturalistul Wöhler carbon și o unsore compusă din carbon și hidrogen. Mai târziu a aflat tot acest învățat materii organice în meteoroliți căduți în Caplandia, era la an. 1861 a documentat tot prin analizări chimice Boussingault, că meteorii aflați de lângă Lenártó (din Ungaria, cottul Șaroș) cuprind în tr'ensi combinări de nitrogen.

Din aceste și alte rezultate s'a tras deci concluziunea că meteoroliții nu pot să fiă produse vulcanice aruncate din lună, și că acolo, de unde se desbină, cădând pe pământul nostru, trebuie să existe și corpuri organice. Așadar acolo, de unde purced meteoroliții, trebuie să fiă plante, prin urmare trăiesc fără îndoieală și animale.

G. Pocreanu.

Un eroi al evului nostru.

Pagină istorică.

Micul și neînsemnatul oficer de cavalerie din Regimentul Lafère, Napoleon Buonaparte, fiul patriciului Carlo Buonaparte și al Mariei Letiției Ramolini, favorit de privilegiul revoluțiunii franceze din deceniul ultim al secolului trecut, condus de egoismul său și de ambițiunea sa violentă, prin geniul său militar merse ușor din triumf în triumf. Până când alții obosiau dela un rang până la altul, el trecu cu pași gigantici peste toate rangurile și nu pausă până nu se avântă la cel mai înalt rang, la care unui muritor de sfera de jos nu-i e permis nici a visa.

El se făcu monarchul aceluși imperiū, dela care noi de aici și toți așteptăm toate și după care ne conformăm întru toate — Franția.

Posteritatea îi mai adaoase și epitetul de mare.

Am premis aceste, dar nu ne vom ocupa exclusiv cu istoria marelui bărbat, ci vom afla figurând pe ea o altă persoană tot cu acele calități și tot cu acel viitor.

Este vorba de Joachim I. Murat, regele Neapolei, pe carele unii îl numesc aventurier, alții importun și în fine alții nefericit. Noi însă îl vom numi un eroi al evului nostru.

Între toți beliducii, pe cari Napoleon I. i-a rădicat din sferile de jos la putere și mărire, locul cel mai onorific îl ocupă cumnatul său, Joachim Murat, mai târziu rege al Neapolei. Ca cel mai brav, mai frumos și mai splendid beliduce a protectorului său, a fost totdeauna fiul delui tovarăș și conlucrător al fericirii lui Napoleon.

Când a început a pâlî stéua acestuia, atunci se întorse cu necredință de cătră patronul său, urmându-și calea sa proprie. Dar norocul îl părăsi și pre el. Când însă resturnatul Cesare érašî se restaură, atunci Joachim Murat a fost cel dintâiu, care a alergat la el. Corsicanul cădu de nou „trăgând o lume după sine“, și pe toți, cari au urmat norocului lui, ca și o nae, ce suferă naufragiū, i-a dărimat în căderea sa. Murat s'ar mai fi putut salva; dar căderea sa și a lui Napoleon îl mênă cătră fatalitate.

Fiul unui ospetar în La Bastide la Cahors în departamentul Lot, pe timpul domniei teribile prin bravură și prin părtinire înfocată a republicei, se rădică până la rangul de colonel. Mai târziu merse cu armata lui Napoleon în Italia. Generalului comandant i-a impus bravura oficerului de cavalerie; deci îl făcu adjutantul său și-i dete încrederea sa. Nu mult după aceea colonelul se făcu brigadier și s'a destins în toate campaniile, în care Buonaparte a secerat triumfurile cele mai splendide. Urmând stelei marelui beliduce, îl însoți în Egipt. Aci bravura sa îi câștigă postul unui general de divisiune. În revoluțiunea din 18 Brumarie (9 Noembre 1799) în fruntea a 60 de grenadinii risipi el directoriul de cincî sute. Drept resplată pentru acest serviciū Buonaparte îi conferi comanda gardei consulare și în 1800 l'a căsătorit cu sora sa cea mai mică Carolina, a fétă destinsă prin frumsețe, spirit și caracter. Cu și mai mari onoruri a fost el destins de marele său protector când cu înființarea imperiului; a fost promovat

la rangul de Mareșal, mare admiral și dignitariul legiunei de onoare, ér în 1804 guvernator al Parisului. Curțile străine i-au conferit ordine. În campania dela Austerlitz îl vedem ca conducător al întregii cavalerii, și mai mult prin bravura și eroismul său s'a câștigat victoria. Și în resbelul contra Prusiei a dovedit el cea mai mare bravură la un beliduce. În tot locul este el puterea și springinul planurilor împăratului său. Nu este dar mirare, că acela carele a știut remunera pe credincioșii săi, în sfârșit i-a conferit. (1806) de nouă fundatul mare ducat Berg, compus din părțile provinciei prusiane de Rin și Vestphalia, ba mai târziu, în 1 August 1808, l'a așezat pe tronul Neapolei. Deși lui Murat i-a lipsit geniul diplomatic, totuși prin exteriorul său splendid, prin eroismul și bravura sa, mai mult prin mania sa după splendore și pompă, prin înfătoșarea sa teatrală în costume și maniere, care în unele părți l'au făcut ridicul, a știut a-și câștiga vază și popularitate la poporul său. În resbelul rus lăsă să se ciocnescă 10,000 de neapolitani cu marea armată rusă, și luând érá-și suprema comandă a cavaleriei, a păstrat la toate evenimentele acestei campanii impetuosa sa bravură de mai înainte mai ales în sângerosa luptă dela Moscva.

După fatala re'ntorcere din Rusia alergă Murat descuragiat și îngrigit în regatul său. Lupta gigantă din 1813 érá-și îl duse în șirul luptătorilor; dar zelul său de mai înainte pentru cauza lui Buonaparte, de care norocul părea că fuge, se răcise. Nisuița sa mai era, ca în interesul poporului său, să se elibereze de sub supremația lui Napoleon. Când dară marea luptă dela Lipsca (16—19 Octobrie 1813) se 'ntorse în de favorul lui Napoleon, érá-și alergă în statele sale, pentru de a le elibera de cătușele aceleia. Pentru de a-și asigura tronul său, solicită o alianță europeană. Austria, pentru a înmulți încurcăturile sale în Italia, încheiă o alianță cu el. În urma acestei alianțe, Murat a trebuit însă să declare reșbel și patriei sale. Dar se purta atât de ecuvoc, încât inspiră prepusuri aliaților săi. Alipirea sa de Napoleon, — care nu era răcită cu totul — l'a adus în controversă pe sine cu pozițiunea sa. Într'aceea sörtea lui Napoleon și cu a Italiei era decisă. Principii Italiei érá-și au ocupat tronurile lor cucerite de Napoleon; numai Murat a ramas pe tronul său. Dar nici el nu s'a simțit sigur, că-cî curțile burbonice i-au refuzat recunoșcerea și orbia sa l'a amăgit, ca prin cuceriri să-și întărească auctoritatea sa. Șcirea despre re'ntorcerea lui Napoleon (1 Martie 1815) din Elba, splendida lui primire (20 Martie 1815) în Paris îl seduse a-și rădica armele în contra Austriacilor (1815) în Italia superioară, fiindcă-i părea momentul favorabil planurilor sale. Prin această nesocotință a făcut cumnatului său (Napoleon), căruia cabinetul vienéz nu i-a fost neprietinos, nu numai un rău serviciu, ci a pus capăt și domniei sale. Armata sa în lupta dela Folentino din 2 Maiu, a fost sdrobotită de Austriaci și astfel descuragiată s'a disolvat. El singur cu câțiva călăreți a fugit în Neapole, unde a aflat poporul în răscólă și confusiune. Încă în a două nopțe pribegi el cu câțiva credincioși pe insula Ischia și de aci se imbarcă spre Francia. Soția sa se imbarcase deja pe o nae engleză, care a dus'o în Triest sub scutul împăratului Austriei. Puține zile în urmă năvăliră trupele austriace în Neapole, îndată apăru regele legitim, Ferdinand și-și luă în posesiune regatul din mâinile Austriacilor.

În Francia Murat a fost primit rece. Napoleon nu i-a permis a veni în Paris, și i-a refuzat serviciile sale. Căderea sa a nimicit definitiv toate speranțele sale în Francia. Exregele pribegi la nepotul său Bonafoux, carele era căpitan de fregate în Toulon. Dar acest refugiu n'a fost duraver, că-cî în curând rudeniile au trebuit să deștepte prepusuri în magistrat. Drept aceea nepotul s'a îngrigit de un alt adăpost secret într'o vilă situată spre mare a amicului său, avocatul Marouni. Aci petrecu Murat cu un unic camerier, pe când suita sa constătătoare din 30 persoane, era respândită prin oraș și împregiur.

Dupăce petrecu o lună în această singurătate, ocupat cu respunsuri la jurnalele ce-l acusaă de usurpator, evenimentele îl siliră la o rezoluțiune decisivă. Napoleon după lupta din Vaterloo (18 Junie) și după noua sa domnie de 100 de zile a fost esilat, Ludovic XVIII s'a urcat érá-și pe tron. Astfel totă speranța lui Murat, de a rămânea în Francia, a fost curmată: el trebuia să se ducă. Se hotărî pentru statele unite din America de nord, și spre acest scop nepotul său angagiă în Toulon o brigă pe numele principelui Rocca Romana. Întréga suită a lui Murat s'a pus pe naiă, obiectele prețioase, pe care esilatul le-a luat cu sine, cu un sac cu aur de o greutate cam de 100 funți, o capsulă cu portretul regelui, reginei și a copiilor n'a fost uitate a se arunca pe nae. Dupăce Murat a făcut toate dispozițiunile de plecare, mai era hotărît ca barca brigei într'o anumită zi să-l iea din sinul mării ce se afla în dosul locuinței sale. Momentul de plecare sosi. Exregele purta în bréul său pe lângă nișce hărții momentose și 20 de diamante în valóre de 4.000,000 franci. Ospétarului său, pe care l'a rugat, a merge la regina în Triest, i-a dat un volum din operele lui Voltaire, pe care să i-l predea. Jos sub narațiunea „Micromegas“ a scris el:

„Liniștește-te, scumpa mea Carolina; deși foarte nefericit, totuși sunt liber. Eă acuma plec, fără de a ști unde; dar în tot locul inima mea va fi la tine și la copiii mei. J. M.“

După aceea se urcă cu el pe mal, pentru de a aștepta sosirea bărcii, ce avea să-l ducă în naiă. Briggul salvator plutia impacient în mare. Dar barca nu se vedea de loc. Un curier călare a fost trămis în Toulon la Bonafoux, spre a afla, pentru ce nu a sosit barca. Acesta aduse respunsul, că barca a fost trămisă la timp și póte că a retăcit prin sinurile mării. Tot-deodată a aflat în casa căpitanului ómeni înarmați, cari spionau acolo după Murat. Toți se sflau în estremă perplexitate, chiar și vitézul și nefricosul rege a început a se descuragea.

Nu mult după aceea se observă un pescar întrând în port. Totă provisiunea sa de pești o cumpără dela el și apoi îi oferi trei luidori, decă va duce pe un călător până la brigg. Pescarul se învoi și regele sări în barcă, care îndată și plecă dela uscat. La o scurtă distanță regele ordonă pescarului a opri, făcând semn lui Marouni, carele tot se afla pe mal, că a uitat ceva. Era un sac cu 2 frumoase pistóle damaschinate, un present al reginei. Marouni observându-le jos, le-a aruncat de pe mal în barcă. Cu ocasiunea acesta cădu afară unul din pistóle. Când le vėdu pescarul, la moment recunoscă, că acesta trebuie să fiă o armă regescă, și capetă prepusuri. Sub pretecutul, că se apropiă o tempéstare, refuză de a duce pe

regele până la brigg, și se întorse îndărăt la mal. Aci află regele prin Marouni, că a sosit un despartământ de gendarmi, cari căutaŭ urma lui. El se ascunse în afunțimea unei zidării, având în amândouă mâinile câte un pistol. Câte odată treceau gendarmii numai la câțiva pași pe lângă el, și Murat putea auzi amenințările și injuriile lor. Dar cercetările lor au rămas fără rezultat, și trecând cu acestea totă noaptea, dimineața se retraseră îndărăt.

Marouni veni să încunoștințe pe regele. Ei se îndreptară amândoi spre mal, ca să vadă, de se mai află brigul acolo. Apa era îmbrăcată într'o cefă grosă, nu se putea vedea la 200 de pași înainte. Când aurora deschise porțile orientului și prin rațele sale împrăscia aburii nopții ochiul regelui căută după pânzele naiei salvătore; dar ori cât căută, acelea nu se vedeau. Briggul nemaî cutezând a mai aștepta, a plecat noaptea.

— „Sus!“ țise regele către Marouni, „cubul a căzut; eu merg la Corsica!“

Corsica cu ospitalierile ei orașe, cu pitoreșcii ei munți și cu pădurile ei nepetrunse, a fost hotărîtă a oferi regelui Neapolei adăpost, unde să aștepte rezoluțiunea principilor Europei.

Evenimentele îl siliu a-și îndeplini cât de cu grabă plecarea sa. Ludovic XVIII l'a provocat a se supune grației sale. Murat i-a răspuns refuzând. Ce încredere mai putea avea el într'un rege, când un fost marșal al lui Napoleon, Brune, care purta la sine un salvus conductus scris de însăși mâna regelui, a fost ucis mai înaintea ochilor lui. Afară de aceea a fost încunoștințat de un comisar de poliție din Toulon, că s'a emis un decret de arestare contra lui. Ba a aflat, că magistratul a pus pe capul lui un preț de 48,000 franci — așa dară nu putea petrece mai mult timp în Franția.

Trei oficeri de marină, cari s'au obligat cu pericolul vieții lor a-l duce în Corsica, îl conduseră din acel sin, unde așteptă înzadar brigul, într'o mică barcă din patria sa natală. În curând un vânt violent, însoțit de plouă și fulgere, surprinse pe navigatorii aventuroși. Două nopți și-o zi au avut a se lupta cu el. Barca căpătă o crepătură și numai de nevoie se putu astupa cu batistele lor; cu micile ventrele, cu care au fost nevoiți a naviga, nu puteau merge mai departe. Abia în dimineața zilei următoare observară spre marea lor bucurie o pânză. Cărmuiră din toate puterile într'acolo, că-că barca era amenințată în tot momentul de a se cufunda. Naea, recunoscând pozițiunea lor desperată alergă la ei. Era timpul suprem, că-că abia puse cel din urmă om piciorul pe naia salvătore, când barca se și cufundă în adâncimea mării.

Naea salvătore era posta guvernului, care avea misiunea de a mijloci comunicarea între Toulon și Bastia cu Corsica; căpitanul era amicul unuia dintre oficerii de marină din barcă. Abia atinse Murat podul naiei, când unul din pasageri se aruncă la picioarele lui: era un mameluc, pe carele l'a adus cândva din Egipt. El s'a căsătorit în Castellamare din Sicilia și acum călătoria în afaceri comerciale din Marseille. Recunoscând pe vechiul său stăpân cu totă mascarea lui, îl salută cu strigări frenetice. Acuma incognitul regelui era sfârșit; căpitanul și o mulțime de pasageri îl înconjurară și bineventându-l îl salutară cu titlul de Maiestate. Zile de bucurie urmară după orele de agonie. Murat nu se mai simți esilatul anonim: acum

era Joachim I regele Neapolei. Tera esilului cu cufundarea bărcii a dispărut, și în locul ei îi apărea Neapole cu golful său pompos ca o țară magică . . .

În Corsica ajunse el norocos. Cu cei 3 asociați ai săi și cu mamelucul căută esilatul rege adăpost în Viscovato, la fostul său general Franchescetti, carele părăsise Neapoli odată cu el și de atunci locuia în casa socrului său. Generalul surprins cade la picioarele fostului său rege și îi pune casa la dispozițiune.

Prezența lui Murat la câteva zile după sosire, deși era incognito, a fost cunoscută la toți. Grupe de popor se formară și strigarea: „Trăească Joachim I!“ sună din toate părțile. Oficerii veterani, cari au luptat sub el, vânătorii corsicani, atrași de caracterul său aventuros, se vedeau venind în Viscovato. Acum avu regele o mică armată de 900 de oameni în giurul său, și începeau a se lăți versiuni curioase despre planurile sale. Fostii săi oficeri voră a-l proclama de rege al Corsicei, el însă purtând în gând coróna perdută refuză, și pregăti o expedițiune la Napoli.

Acel mameluc, care l'a aflat pe bordul naiei, fu designat de mijlocitor. Când afacerile familiare îl chiamară pe acesta la Castellamare, Murat îi dedit epistole către persoane, la a căror supunere credea că pôte conta cu siguranță.

Mamelucul ajunse norocos în Sicilia. Dar spre nenorocire încreșu secretul socrului său. Acesta de frică încunoștință poliția, carea nu pregetă a examina mamelucul și a-și însuși corespondențele. Toate persoanele, către care erau adresate epistolele, fură închise și constrînse a răspunde lui Murat, că Salerno este punctul cel mai corespunzător de debarcare pentru el.

Într'aceea Murat cu credincioșii săi oficeri părăsi Viscovato și porni la Ajaccio, întâmpinat pretutindenea cu entuziasm, ca rege. Întregul popor îl aștepta la zidurile cetății, intrarea sa părea un alai triumfal. El fu formal dus în otelul închiriat de el mai înainte. Acestea toate l'ar fi putut seduce și pe un om cât de rece.

— „Judecă D-ta“, țise el către Franchescetti, „după modul, cum m'au primit Corsicanii, ce vor face Napolitani mei!“

Toate pregătirile de plecare erau făcute, un fost căpitan de fregate la marina napolitană fu denumit comandant suprem al expedițiunii, soldați noi se înrolară. Murat mai aștepta după răspunsurile la scrisorile trimise prin mameluc. Acelea sosiră.

În prețuia purcederii a dat regele oficerilor săi un banchet splendid, ér oamenilor săi soldă și rațiune dublă. Tocmai se afla la banchet, când Maceroni, un ambasador al puterilor străine, îi înmănuă răspunsul, pe care-l așteptase el în Toulon. Împăratul Austriei îi oferia adăpost în statele sale sub condițiunea, că va lăpăda titlul de rege și va primi numele unui conte de Lipona (Anagramm din Napoli?) —

Regele surise; după ce ceti depeșa, conduse ambasadorul pe terasa casei, unde baniera lui fâlfaia ca pe un palat regal, îi arătă orașul strălucit și mulțimea entuziasmata de pe strade, precum și portul, unde flota sa plutia, și țise către el cu o demnitate regescă:

— „Domnul meu, spune fratelui meu Francisc, ce ai vădut și ce ai auzit; și atunci anunță-i mai departe,

că eu încă în noaptea asta plec, a cuceri regatul meu Napoli.“ —

În răspunsul adus lui Murat de un calabrez, carele s'a recomandat ca trimis al mamelucului, se designa Salerno de cel mai corespunzător loc de debarcat. Într-acolo își luă flota direcțiunea. Regele Ferdinand de Napoli concentră în acel punct 300 de soldați, și anume toți austriaci, că-cî în Napolitanî, pe care îi legaui suvenirî splendide de Murat, nu se încredea.

O furtună împrăștiă flota pe cîsta dela Calabria, așa încât numai barca lui Murat remase nevătămăta. Dîouă năi în sfîrșit se arătară, ér celelalte fugiră cu lașitate înderēt spre Corsica. Curagiosul erou, când i s'a comunicat șcirea acēsta, avu momente de descurageare și desperare. Amicul sēu, generalul Franchescetti, carele era cu el, îl consiliă, a nu debarca în Calabria, ci luând drumul direct prin sinurile dela Messina și marea adriatică să debarce în Triest, ca în Austria să afle asilul oferit. Deși Murat la început s'a opus acestei propunerî, totuși în sfîrșit se învoi. Nimenî să nu șcie de aceste planuri noi. Acest consiliu însă a fost spionat de un matroz; era acel calabrez carele a adus pretinsul răspuns al mamelucului.

Murat ordonă acuma, a îndrepta naea spre Messina. Când a ajuns la înălțimea dela Pizza pe cîsta calabrică, comandantul suprem al flotilei, Barbara, declară că este lipsă de apă și mijloce de esistență, și pentru aceea trebuie să mērgă la uscat, spre a aduce provisiu noi. Murat se învoi; când însă Barbara ceru dela el pasporțele, pe care le-a căpētat dela puterile confederate, Murat avu prepusurî și le refusă. Dar Barbara nu voi a pleca din loc fără aceste hărții. O fatalitate nefericită părea că persecută pe acest rege esilat, și casul acesta îl hotărî, a-și schimba planul sēu. În Pizza voi să debarce cu credincioșii sēi. Soldații trebuiră a se pregăti, oficerii a îmbrăca uniforma lor. În uniforma de general — în pantaloni albi cu cisme de călărie, un brău, unde erau aședate dîouă pistole, o pălărie brodată cu aur, a cărei cocardă era fiesată cu o cordea formată din 14 briliante — sări mai întăiu pe mal, cu o banieră în mână, prin carea voia să amintēscă concentrarea aderinților sēi.

Era Duminecă, poporul din Pizza se adunase pentru misă în piața centrală, când Murat cu suita lui ajunse acolo. Nimenî nu-l cunoșcea; toți priviau cu mirare la splendidul sēu stat major.

Murat observând în mulțime pe un bētrân sergente, carele a servit sub el în gardă, merge spre el, pune mîna pe umerii lui și-i vorbeșce:

— „Tavella, nu mă mai cunoșci?“

Nu urmă nici un răspuns.

— „Eu sunt Joachim Murat, regele tēu; tu să aibi onōrea de a striga mai întăiu: să trăescă Joachim!“

La moment suita regelui erupse în strigări frenetice; dar din popor nimenî nu secundă, din contră trecea prin șirurile lor un murmur surd.

Murat înțelese, ce are de așteptat.

— „Bine“, dîse el cătră Tavella, „dēcă nu voeșci să trăescă Joachim, atunci procură-mî cel pușin un cal, și apoi din sergent te fac căpitan!“

Dar fostul sergent plecă, fără de a răspunde și fără de a se mai re'ntorce.

Într' aceea massa poporului se înmulți, dar nici un semn amicabil nu arēta simpatia, pe carea o așteptase Murat.

El se convinse că este perdat, dēcă nu va lua o rezoluțiune grabnică.

— „La Monteleone!“ strigă el, și se aruncă spre strada, ce ducea la acel oraș. Oficerii și soldații sēi, repeșind acēsta strigare, îi urmară lui.

Mulțimea nu-i opri de loc, când se și născu între ei o mișcare animată. Un locuitor din acel oraș alergă, înarmat cu o fiintă în mână, din locuința sa și îndreptându-se spre piața centrală strigă: „La arme!“ Strigarea află resunet în mulțime; aprōpe 200 de omenî își aduc în grabă armele lor și apar érăși pe piața. Cu ei se asociēză și căpitanul gendarmeriei cu omenii sēi — acela, ce a strigat „la arme“ i-a dus șcirea — și începură a urmări pe regele. Când regele vedu mulțimea înarmată, stătu locului și așteptă. Căpitanul de gendarmerie păși cu sabia scōsă spre Murat. Regele remase liniștit și-l primi cu cuvintele:

— „Domnul meu, dēcă voeșci a schimba epoleta de căpitan cu aceea de general, atunci strigă: să trăescă Joachim! și petrece-ne cu acești bravi omenî la Monteleone!“

— „Sire“, replică căpitanul, „noi toți suntem sudiiți fideli ai regelui Ferdinand și venim ca să vă combatem, și nu să vă însoțim. Așa dară vă propun a vă supune dēcă voiți a încungiura vērșarea de sînge!“

Regele căută spre căpitan jumătate cu mirare jumătate cu dispreț, și-i arētă cu mîna să se depărteze. După aceea făcu un pas spre mulțimea înarmată și strigă: „Depuneți armele!“ oscilând batista sa.

Dar în același moment se comandă de acolo foc, un oficer și trei soldați cădură. Curgerea sîngelui sub astfel de împregiurări nu se mai putu opri. Și ce era de început încontra a 500 de înarmați cu o trupă așa de mică?

Regele luă o rezoluțiune grabnică. În dosul lor se afla o speluncă. Cu generalul Franchescetti și cu adjutantul sēu sări el jos și alergă prin nișce tufșe, care-i scutiau de privirea inamicilor, spre mare, pentru ca pe barca, care i-au adus la uscat, să fugă. Dar barca nu se mai afla, și cele trei năi, care compuneaui flota sa plutiau pe suprafața mării. Trădătorul Barbara răpise nu numai averea lui Murat, ci și speranța și mântuirea lui.

Într'o mică depărtare se observă o barcă de pescar, carea era legată cu funii de mal. Puterilor unite a acestor trei fugari le succese, a aduce barca în fluș. Dar înainte de a călca în ea, năvăliră din pădure inamicii lor, însoțiți de întregul popor din Pizza, și începură a pușca spre ei. Adjutantul lui Murat străpuns de un glonț cădu mort. Generalul Franchescetti grăbi în barcă, Murat voi să-l urmeze, dar cu pinteniî cei mari se încălei în împletitura funiilor, barca alunecă, ér el cădu cu picioarele pe țerm și fața în apă. Înainte de a se putea rădica, plebea se aruncă spre el, îi smânciră hainele și epoletele și ar fi fost spintecat în bucăți, dēcă nu l'ar fi scăpat nișce gendarmi. Aceștia luară pe regele mînjit de mocirlă și sînge și-l duseră ca prizoner în castel. Visul viitorului sēu splendid dispăru.

Curtea din Napoli, de mult pegătită, îl cită înaintea unui tribunal de resbel, și ca usurpator îl condamnă la mōrte. În 13 Octomvre 1815 a fost el împușcat în curtea castelului din Pizza.

Înainte de sfârșitul său scrisoarea soției sale o scrisoare mișcătoare de remas bun, alăturând și o buclă din părul său. În momentele sale din urmă se purtă ca un erou, ca un soldat plin de curaj, carele mai de multe ori a căutat în fața morții. Singura grație, ce a poftit-o, a fost, ca el singur să comandeze execuțiunea. Acesta i s'a încuviințat. Nouă omeni și un corporal au fost comandați la execuțiune. Murat ședea în prețma lor pe o tréptă înaintea zidului din curtea castelului, în mână cu orologiul, pe al cărui cifrar se afla portretul soției sale; la ea erau ochii lui îndreptați. La comanda lui soldații dederă foc; dar nici o descărcătură nu-l lovi. Nici o trăsură din fața lui Murat nu se schimbă; nici un muschiu al corpului său nu

palpită. Cu o căutătură plină de durere căută el la soldații, cari de durerea și compătimirea fostului lor rege n'au putut ținti — îi rugă, ca nu în față, ci în inimă să țintescă. Soldații respectară rugarea lui și a doua salvă îl întinse la pământ. Străpuns de opt plumbi, fără suspin, fără de a lăsa orologiul din mână, își dăde nefericitul sufletul său.

Așa se sfârși cariera splendidă a acestui erou al evului nostru.

După mórtea regelui Ferdinand de Napoli s'a aflat într'un armar secret din camera sa de durmit capul lui Murat păstrat în spirt de vin. Regele Ferdinand ordonă după executare a se tăia capul cadavrului pentru de a se scuti de un Pseudo-Murat.

Basilă Biro.

O eroină a poveștilor populare.

(Fine.)

VIII.

În fine voi să reproduc aici și-o legendă despre Pajurii, pe care am auzit-o dela un Român din Sireți, că-că Pajurile, ca și mai fîa-care altă pasere, au legendele lor proprii.

Legenda din ceștiune e următoarea:

Dice că pe timpul fómetei celei mari, acuma când va fi fost fómetea aceea, numai unul Dumneșeu pôte să șcie, destul atâta că pe timpul acela era o femeia, care avea trei prunci: doi băieți și-o copilă.

Etă că 'ntr'o ți, frământând femeia aceea pâne și voin, după ce-a frământat-o, să o bage în cuptor ca să se cocolă, băieții ei, corăindu-le mațele de fôme și ne mai putend răbda până ce s'a cocolă pânea, luară aluatul crud cum era de pe lopata, cu care voia maica lor să-l bage în cuptor, și începură a-l mânca c'un gust atât de mare ca și când ar fi fost cine șcie ce fel de bucate bune și alese.

Maica lor, vedend acésta, se mânia foc pe dênșii și începă a-i blăstema cu amar și a dice:

— Blăstemați să fiți de Dumneșeu și de mine! . . . în paseri să vă prefaceți și pe munții cei mai înalți și mai mari să ședeți, și pâne în viața vóstră decă îți vedea să nu o puteți mânca, cum nu putui eu astă-ți din pricina vóstră să mănânc! —

Auzind cei doi frați acest blăstem neașteptat și amar, începură a plânge de se cutremurau cămeșile pe dênșii, nu alt ce-va. Apoi luându-și remas bun dela maica lor au eșit din casă afară și cum au eșit îndată s'au prefăcut în două paseri mari și au sburat în lumea largă, în cătrău i-au dus ochii.

Pe când s'a întemplat acésta sora lor nu era a casă. Prin urmare ei dela dênșii nu și-au putut lua remas bun.

Venind mai după aceea sora lor a casă și neșindu-i frații ca totdeauna spre întemplinare, întrebă pre maica sa:

— Unde sunt frătorii mei? . . . de ce nu vin ei ca să mănânc cu toții la o masă? . . .

Mă-sa, nevoind a-i spune adevărul, cum s'a întemplat, i-a șis că frații săi s'au dus în lume ca să se hrănescă singuri cum vor putea și cu ce vor putea, că-că ea, într'un timp așa de greu, nu este în stare să-i susție pre toți.

Copila, auzind acésta, a început a plânge amar după frații săi, și dice maicei sale:

— Decă e așa, apoi mă duc și eu în lume ca să aflu pre frații mei și să mă hrănesc și eu cu dênșii! — Și cum șise își luă remas bun dela maica sa și, fără a mai asculta cuvintele acesteia prin care voia s'o opréscă, se porni și ea în lume, și mergend așa, acuma cât va fi mers numai ea a putut să șcie, tot întrebând și căutând pre frații săi, ajunse până la marginele lumii, unde sórele nu-și mai putea da rașele sale și șaia înceta de-a mai avea lumină. Aice ajunsă, vedend că nu mai are nimic de mâncare, nici nu șcie în cătrău să apuce și ce să facă a prins a-și blăstema șilele: la ce mai trăeșce ea pe lume?! Și pe când era mai scărbită și mai amărită, pe când se blăstema mai tare, că-că nu șcie în cătrău să apuce, étă că de odată zăreșce înaintea sa o pădure fôrte mare, împenată cu fel de fel de pomi, erburi și flori mirositoare. —

— Voi întra în pădurea acésta — șise copila zărindu-o — cum mi-a ajutat Dumneșeu să ajung până aici, tot așa mi-a ajutat el ca să strebat și pădurea acésta . . . bun e Dumneșeu! . . .

Cum șise, așa și făcu. Se porni prin pădurea aceea și mergend și strebătend cu mare greu și cu multă ostenelă pădurea aceea, étă că de-odată i se 'nfățșeză un palat fôrte mare și frumos.

Palatul acela era giur împregiur încungiurat cu zid tare de pētră în mijlocul căruia se afla o ușă fôrte mare de fer cu șese încuitori. Împregiurul palatului se află fel de fel de paseri cântătoare, pre cari de-a dragu să le fi ascultat, éra la pórta cea mare de fer ședeau două dihăni răpitore și nu lăsa pre nimeni ca să între în lăuntru.

Voin copila cu ori ce preș să între în palatul acesta așteptă până ce adormiră cele două dihăni și-apoi se sui pe pórta și intră în lăuntru.

Dar n'a apucat ea bine a intra în lăuntru palatului și étă că a venit la dênșii o vulpe și-a întrebat-o:

— Ce vânt te-a bătut, copilă, să vii din cealaltă lume aici la noi, unde nici un om pământén n'a putut strebate până acuma?

Copila respundend-i, i-a spus tóte din fir în pēr cum s'au întemplat, că adecă ea-și caută pre frații săi cei fugiți de-a casă și nu-i pôte nicăiri afla, deși i-a căutat în tóte părțile, unde numai a cugetat că va putea da peste dênșii.

Vulpea îi dîse érași:

— Bine faci că cauți pre frații tîi, dar réu ai făcut că ai venit aici, pentru că cum va veni domnul meu a casă are să te 'nghiță!

Auđind copila cuvintele acestea se inspăimîntă și începu fórte tare a plînge și a se váiera. Dar' pe când plîngea ea mai tare, étă că întră stăpána palatului în lăuntru și vedîndu-o o întrebă de ce plînge? Copila picându-î la picioare, îi spuse tótă istoria ei, și'n urmă o rugă să n'o lase ca s'o mănânce domnul palatului când va veni a casă.

— Scólă-te, — dîse stăpána palatului — că nu te-oiú lăsa să te mănânce! — Și dîcînd acestea luă pre copilă de mână, o duse cu sine în alt despărțămînt și acolo o ascunse ca să n'o afle bărbatul seú când va veni a casă.

La o óră seú póte și mai târđiú după acésta étă că veni și stăpánul palatului. Acela era un leú fórte mare și înforător, care când venia a casă, tot palatul se cutremura. Decî sosind el acum se puse la masă, și venind după acésta dómna lui se puse și ea la masă și începură a ospéta împreună.

Nu mult după acésta, ce-î vine Dómnei în gînd? so scólă de-odată dela masă și dîce bărbatului seú, adecă Leului:

— Mult bine mi-ai făcut tu până acuma, fă-mî și acuma unul! . . .

— Se póte! . . . de ce nu! — respunse Leul.

— S'a retăcit de pe cealaltă lume un om și-a ajuns până la noi . . . dăruește-î viéta!

— Nu mă opun . . . i voiú dărui-o, dară trebuie mai întăiú să-l întrebăm cum și în ce chip a ajuns el până aici? . . .

Dómna, bucuria ei, se duce de grabă și aduce pre copila ascunsă și-o arată Leului.

Leul, cum o vede o întrebă:

— Cum și 'n ce chip ai retăcit tu până aici?

Copila i-a spus și lui, ca și Dómnei sale, tóte din fir în pîr: cum s'a pornit de-a casă, cum a âmblat prin lume căutând pre frații seí și cum a sosit și-a intrat în palat.

Auđind Leul tótă pricina, din care a părăsit copila pe maica-sa și-a apucat lumea în cap, i s'a făcut milă de dînsa și-a dîs:

— Trebuie să chiám pe toți supuși mei la un loc și să-î întreb: de n'au trecut pe-aice cei doi frați ai tîi și de nu i-au mîncat ei cum-va?

Apoi chiámând el pe toți supuși seí la un loc i-a întrebat: orî de n'au vedut ei doi frați trecînd pe-acolo, și orî de nu i-au mîncat ei, decă i-au vedut?

Supuși respunseră că n'au vedut nici n'au mîncat pe nimeni.

După acésta întră Leul în casă și spuse copilei, că supuși lui n'au mîncat pe frații ei, decî póte să mérgă mai departe și să-î caute că-î va afla.

Copila, bucurósă că a scăpat cu obrazul curat, își luă remas bun dela Leú și dela soția acestuia, le mulțami pentru primire și pentru tóte cele bune, și se porni mai departe, și mergînd ea, și mergînd într'una cât va fi mers, a ajuns în altă pădure, în care a dat de-o casă mică, durată în pămînt și acoperită cu pae, érá pe lângă casă o grădină fórte frumósă, cu o mulțime de paséri, care cântau așa de plăcut și frumos că mai mare dragul își era să le asculte.

Ajungînd ea la casa acésta și intrînd în lăuntru dete de-o babă bêtránă, ce ședea pe vatră și lucra, și cum o zări îi dîse „Dómne ajută“.

Baba îi mulțami, se sculă dela lucru, merse lângă dînsa și-o întrebă:

— Fétul meu! cum vii tu pe-aice, că pe-aice suflet de om până acuma n'a putut veni?

Copila începu a plînge și-ai spune că ea caută pe frații seí, carií au apucat lumea în cap, și de-aceea a ajuns până la dînsa.

— Fétul meu — dîse baba — frații tîi cei perduți sunt blăstémați de maica ta ca să se prefacă în paséri, și ei cum au părăsit casa s'au și prefăcut în nișee paséri fórte mari, că pentru mărimea lor ómenii îi numesc Pajure.

Copila a rugat-o să-î arete, decă șcie, unde locuesc frații ei, cum póte să-î afle.

Baba îi arétă un dél fórte mare, pe vîrfu cărui sa afla un palat, și-î dîse:

— Ia acolo e palatul lor! . . . decă voești, mergi și-î veí afla, numai caută ca să asculte tot ce-ți vor spune ei! . . . așa îți veí putea ajunge scopul! . . .

Délul, pe care i l'a arétat baba copilei, era fórte înalt și pieziș, că nici un om nu era în stare să se urce pe dînsul, el era mai tot de pétră și pe dînsul nu putea creșce altceva, fără numai érbă, dar' și aceea ca vaí de dînsa, érá în prejurul délului se aflau feliurite paséri, ce cântau de s'auđia cine șciá până unde.

Copila, care doria numai decăt să afle mai de grabă pe frații seí, luându-și remas bun dela babă, se porni tot într'o fugă spre dél, se sui cu mare greú pe dînsul, până ce ajunse la palatul de pe vîrfu lui, care era fórte mare și făcut din fer. Și după ce se sui ea acolo, întră în palat, dară nu află pe nimeni în nuntru, ci vedu numai o masă mare pe care se aflau mai multe feliuri de bucate. Fiind ea fórte flămîndă, a gustat din fiă-care fel câte o lécă și-apoi s'a ascuns sub pat, temîndu-se ca să nu dea cine-va peste dînsa și să nu-î facă vre un réu.

Étă că, nu mult după ce s'a ascuns copila, colea pe când era sórele cruce améđi, vin dóue paséri fórte mari, se pun la masă și încep a mánca. Uitându-se mai după aceea una dintre dînsese mai bine la bucate și vedînd că din fiă-care porție lipseșce câte ce-va, dîse:

— Astă-đi trebuie să fi fost cine-va aici, că-cî, uită-te colea, din fiă-care porție lipseșce câte o lécă!

Cealaltă respunse:

— Póte ție numai ți se pare, eú nu ved să lipsească ceva!

Și așa a trecut điuva aceea, fără să mai bage în séma că le-a lipsit din bucate. Dar vedînd că a dóua đí lipseșce mai mult, érá a treia đí și mai mult dîse una dintre ele:

— Trebuie să cautăm cine e prădătorul bucatelor nóstre! — și cum dîse se dete a căta în tóte părțile pria palat, până ce în urmă dete de sora lor, că-cî cele dóue paséri erau frații copilei, și cum o vedură o cunoscură și-o întrebară: cum de vine ea aici? Érá copila începînd a plînge, le istorisi tótă întemplarea ei de cum s'a pornit de-a casă dela maica lor și până ce a ajuns la dînsii.

Frații copilei, după ce o ascultară cu luare aminte, dîseră:

— Dacă tu vei putea răbda șese ani de-arându-l ca să nu vorbești cu nimeni nici un cuvânt, apoi vei putea rădica blăstemul maicei noastre de pe capul nostru și ne vom preface érá-și în ómení cum am fost, érá de nu vei putea răbda, de vei vorbi, apoi suntem perduți în veci!...

După ce rostiră ei cuvintele acestea, își luară remas bun dela sora lor, își întinseră aripele cele mari și sburând se perdură în largul lumei, lăsând pe sora lor érá-și singură.

Copila, vedându-i sburând tocmai atunci, când cugeta ea că nu se vor deslipi nici odată de dânsa, începu érá-și a plânge și-a se tângui. Dar cugetând că totuși va sosi odată un timp, când se va putea bucura, dimpreună cu frații săi, își călcă pe inimă și încetă de plâns...

Cinci ani după olaltă n'a vorbit ea cu nime nici un cuvânt, după al cincelea an însă, vedând că frații săi nu se mai întorc înapoi, nici nu-i póte nicăiri afla, nu se mai putu răbda și începu a vorbi. Dar n'a vorbit încă bine

cel dintâiu cuvânt, și étă că frații săi vin la dânsa și-i dic:

— Remăi sănétosă, sorióră dragă!... Dacă tu ne-ai fi ascultat și n'ai fi rostit nici un cuvânt până după al șesele an, cum ți-am fost spus, noi ne-am fi prefăcut érá-și în ómení cum am fost, așa însă de-acuma suntem perduți în veci!... Mergí în lume și te hrănește cum vei putea, érá pe noi nu ne mai căuta, că-cí de-acuma nu ne-i mai afla!...

Și cum rostiră ei cuvintele acestea sburară érá-și în lume și remaseră până ađi Gaiurí, după cum i-a blăstemat maica lor, și nici odată de atunci încóce nu se nutresc cu pâne, ci numai cu carne de sêlbătăcimí, și când le pică din dêmână și cu copii dela unul până la șese ani.

Acésta-í legenda Pajurilor. Érá ce s'a făcut cu sora lor, după ce au părăsit-o frații săi, nime nu șcie.

S. Fl. Marian.

Eldorado transilvânén.

Transilvania este țera cea mai bogată în aur din tótă Europa. Cultura minelor este aci cunoscută de seculi și póte aú început-o vechii Daci, dela carii aú luat-o Romanii. Acum, afară de băile statului, celelalte forméză o industriă privată și nu sunt exploatate după tóte regulile artei. Pentru a căpéta aur, de multe ori nu e de lipsă să se sape o grópă; fiă-care póte spála aur din petrii conținétóre de aur, din nisipul rîurilor și cel adus de ploí. Săpături costisítóre la adêncimi mari sunt rare.

Depositul principal al aurului transilvânén se află în acel braț al munților vestici, care se întinde dela isvórele Arieșului, începând dela Hallina, spre sud-ost cătră Murăș. Zlatna se dice că a fost reședința supraveghiătorului minelor de aur dacice și chiar în ziua de astăzi e cel mai important oraș minier al Transilvaniei. Cele mai multe băi însă zac în valea Arieșului, precum și în unele văi secundare ca Ofenbaia, Topanfalva, Abrudbaia, Bucium și Roșia. Pe lângă minele de aur lucră și multe spălători de aur, anume în rîurile Arieș, Murăș și Lapas, afară de care mai due și altele nisip de aur, cu deosebire în cursul lor de sus înainte de ce se amestecă cu pământ roditor. Spălătorile de aur cele mai productive și mai bine lucrate sunt cele dela Murăș-Uióra, Sécărêmb, Pianul român și Récute.

Să trecem prin acest Eldorado al Transilvaniei împreună cu englezul Carol Boner, care l'a strébătut în anul 1860. Ne vom începe călétoria dela Murăș lângă Deva la locul, unde drumul apucă din valea Mureșului spre Nord cătră Sécărêmb în munți. Drumul se urcă mai întâiu lin, dar în apropierea satului Sécărêmb devine cam țepiș. Ape înfuriate spumegă mugind pe dél în jos pe lângă drum și stânci ascuțite se înalță în aer; o sceneriă de munți măréță se începe. Puțin mai departe se deschide înaintea noastră o vale adêncă, pe care o mărginesc de amêndoué părțile stânci găvânite; între acestea predominéște una, pe al căreia vêrf pleșug stă o biserică grecéscă. Pozițiunea Sécărêmbului este de sigur una din cele mai frumoșe, pe care o póte avea vre un sat de munte în Europa.

Localitatea acésta este o coloniă de băiași. La 3 óre diminéta aceștia sunt deșteptați prin nișce tóce de lemn, care sunt aplicate la diferite pozițiuni predominantóre. Se cetește o misă, la care asistă totí, și la 4 óre precise fiă-care se află la locul sêu, în mină. Stolna în care intrăm, zace la 514 metri preste nivelul mării; ea este înaltă, largă, boltită cu petri și lungă de preste 2960 metri — un frumos lucru. Mai departe, unde încetă zidăria, stolna e tăiată în stânca vêrtosă. Ne urcăm într'un car, care e tras de un cal pe o cale ferată; drumul pare fără sfêșit. Stolna principală cu celelalte galerii laterale va fi avênd o lungime de 9500 metri. Unde este stânca tăiată dăm preste forme și figurí fórté pitorești. Țepi lungărețe, asemenea stalactitelor, atêrnă de pe boltitura neregulată, în lături se deschid crepături căscate și caverne cu guri bizare, galerii înguste, strimte, încalcite, locuințe de pitići și spirite de munte, precum ni le zugrăvește fantasia. Totul corespunde aci pe deplin icónei, ce și-a făcut-o cineva despre interiorul unei mine; vine lungi negri și albe strêbat stâncile și în aceste vine se cuprinde pétra de aur. Acésta este atât de prețiosă, încât intrarea în mină este păzită cu grijă și fiă-care lucrător este cercetat cu minuțiositate la eșirea sa.

Dela Sécărêmb ne întórcem preste munți spre Băia prin poteci înguste, pe lângă colonii singuratice, pe marginea pădurei. În partea dintâiu a drumului avem o vedere fórté întinsă — asemenea unui ocean verde se întinde câmpia iluminată ici și colo de rađele sórelui.

Acum se înalță pe o lature a drumului o colină pleșugă; suprafața ei este acoperită cu găuri, înaintea cărora zac grămeđi de pământ ca și când nișce soboli și ar fi săpăt găleriile lor aci. Chiar la marginea drumului se ved găuri neregulate, chiar destul de mari pentru a da trecere unui copil. Acelea conduc în interiorul pământului; sunt galerii săpate de căutătorii de aur. — Preste tot și din tóte părțile este muntele astfel găurit. Acum ajungem pe o înălțime și o panoramă cu totul diferită de cea anterioară se deschide privirilor noastre. Înaintea noastră zace valea întinsă; în planul din nainte se înterupe de odată

lanțul de coline, al căruia vârf anterior se înalță îndrăsnit ca stâncă pleșugă; lângă el se deschide un șes mai îngust, și ochiul poate rătăci departe până la munții din față. Ici și colo pe cîste sunt împrăsciate biserică și sate; unele mai mari zac chiar în șes în mijlocul grădinilor și al semănăturilor înverzite. La stînga noastră se înalță în aer stînci mari, acoperite cu fagi și stejari, acestea opresc rațele sórelui apunînd; dar șesul întreg străluce în lumină, și noi, încungiurați de umbră dêsă și recorósă, privim în jos spre sclipirea aurii și mărêța strălucire.

Și în Băița și micile sate de munte învecinate se află preste tot în exploatare băi de aur erarice și private cu multe piue. Drumul ce conduce de aci spre Abrudbaia este fôrte interesant; acela merge o bucată prin valea adencă, apoi se coteșce în decurs de mai multe ôre spre înălțime, de pe care poți mai întăi observa cât de sus

Și praful de aur, care se spală din nisipul rîurilor, se aduce invêlit în colțul unei batiste seú într' o vechiă trêntă; poporațiunea întregă pare ocupată cu căutarea seducătorului metal. Căutarea aurului are un farmec deosebit ca în Brasilia căutarea diamantului; seducțiunea devine tot mai puternică, farmecul crescînd nu lasă loc descurgerii, nici după desamăgiri număróse; un singur moment pôte respălăi însutit și înmuit ostenela pierdută.

În apropierea Abrudbaiei, seú mai bine a Roșiei situată ceva mai spre ost, se înalță în mijlocul unei vegetațiuni roditoare cei doi munți renumiți de basalt, Detunata gólă și Detunata flocósă, care prin formațiunea lor de colóne regulate se pot măsura cu cele mai frumoșe aparițiuni analóge din Europa vestică. Pétra, din care constă colónele, a fost aruncată în timpuri de mult trecute în stare fluidă și prin recire a

Detunata.

te-ai urcat. La stînga treci preste Vulcan, o mare stâncă de calcar, care se rădică din formațiunea gresiei Carpaților la o înălțime de 1268 metri.

În împregiurimea Abrudbaiei locuitorii sunt fôrte ocupați cu săparea aurului. Munții sunt găuriți în tóte direcțiunile prin căutătorii de aur; deórece căutătorul este un țeran, un țiler seú un mic industriaș din oraș, tóte aceste lucrări miniere aú un caracter fôrte simplu și se fac fără nici o metodă. În fiă-care lună, cei ce aú găsit puçin aur, îl aduc la autoritățile respective, care îl trâmăit apoi la monetăria din Alba-Julia. Aurul adus mai întăi se probéză apoi se cumpeneșce și valórea lui se calculéză după tarifele tipărite. Plata se face în galbină nouă și în monede de argint. Adeseori se dá unui singur individ pentru aurul adus 10, 30 și 40, ba 60 de galbină. Pentru căștigarea unei cantități atât de mari de aur aú ómenii lipsă de 4 până la 8 sêptemăni, câteodată și de mai mult.

format colóne destul de regulate cu 4, 6 și 8 latură. Pe o lature a muntelui stâncos aceste colóne aú căpêtat o formă frumos rotundită. Colórea petrii este sură închisă, ici și colo negricósă. Pólele pãretelui sunt acoperite cu o grămadă de fragmente de colóne; dela sgomotul detunător, care se produce prin căderea dêsă a sfărîmelor de colóne preste pãrete și dela goliciunea ei de pe partea vestică și-a căpêtat stâncă numele amintit.

Tóte înălțimile din giur sunt pline de găuri, în care se caută aur în modul cel mai neperfect. Satul Bucium are 112 astfel de stolne, care conduc în munte; un alt sat — Corna — are 60. Însé în a propiereea Roșiei cóstele aú forma de furnicari, și lucrătorii într' adevăr furnică pe ele; aci se numără cam 340 astfel de întreprinderi miniere, care sunt tóte în activitate și ocupă 5000 de piue pentru sfărîmarea mineralului. Deórece ómenii aci nu dispun de nici un capital, nu pot decât să sape în mod cât se

póte de primitiv galerii séu găuri în liniă dréptă prin pá-mént. Stolnele sunt de obiceiú fórté scunde, și cu greú accesibile, de multe ori se și surpă, deórece nu sunt ținute prin nimic; dar aceste săpări necontenite aú schimbat cu totul infățışarea muntelui — nu se vede decât mulțime de grămăjuí. Ici și colo staú nișce colibi pentru lucrători. Din timp în timp întélnim o femeia séu o fată, care scobórá muntele cu o coșniță plină de mineral în spate și o duce în piua mai apropiată. Mai fiă-care țéran își are piua propriă; de aci se duce apoi totul cu coșnița acasă. Câteodată se vede și câte un cal de munte încárcat cu astfel de coșnițe; dar numai puçini își pot ținea un cal. De sigur e o muncă grea, acéstă exploatare de mine, cu deosebire în stolnele scunde, unde lucrătorul trebuie să se plece în continuú, pentru a-și scóte cu mult necaz corfa sa de trachit séu cuarț.

De-a lungul drumului până la Roșia staú puiete una lângă alta; nu se aude decât șgomótuí ciocanelor, cum cad pe rénd preste mineral, rădicate de róta cu apă, valea întrégă resună de ciocniture. Câteodată se vede o femeia adunând pétra fin măcinată, séu un bărbat scoțénd nisipul din albia ríului, pentru a căuta aur într' énsul; că-ci o cantitate însemnată din acéstă pétra este spălată de apă, și chiar puietele nenumérate de-a lungul țérmului daú o mulțime de bóbe mici, prețioșe.

Tot ținutul este într' adevér fórté bogat în aur, câteodată se găseșce acest metal fórté curat în formă de frunđe fine séu fire fine și galbine. La Ofenbaia se găseșce împreunat cu mineral de telur. Afară de acest mineral prețios se mai găseșce plumb și argint.

În apropiere de Roșia este un loc, în care aurul provine în cantitate fórté mare. Gresia deja bogată în aur se mărgineșce aci cu formațiunea porfírică a Cetatei, unde vine de aur strébat masa întrégă și ajung până în vârful muntelui.

Când consideră cineva cavernele mari și căscate, trebuie să se mire de cantitatea nemăsurată de aur, pe care aú căștigat-o Romanii aci. Nimic nu dá o mărturiá

mai elocintă despre puterea Romanilor, o mărturiá mai sublimă despre spiritul lor, decât acest munte, a căruia formă și natură a fost schimbată prin lucrarea lor. Stânca a fost găvănită asemenea unui crater și forméză astfel o fortăreță: Cetatea mare. Stânci puternice cutrieră păreșii interiori, o margine după alta se rădică îngustă séu largă cu guri în numeroșe caverne laterale; prin acest portal gigantic ajungem ér în inima stâncii. Ne tîrím printr' o lungă galerie întunecóșă și ajungem într' un al douilea crater: Cetatea mică. În giurul nostru, și cam 30 metri în înălțime, stânca a fost găurită în formă de spirală; acésta se încovrigă asemenea unor trepti minunați și de sus priveșce înláuntru cerul albastru. Stând în mijlocul cavernei și privind pe păreși în sus și se pare că stai pe fundul unui melc gigantic, care a fost găurit la un capét și lasă să i se vadă construcțiunea interioră cu încălciturile și spiralele ei nenumérate. Ici și colo ochiul urmând spiralelor zăreșce galerii laterale, care conduc în interiorul stâncii. Milióne de tone de pétra aú fost astfel scóse din întestinele muntelui, pentru a căștiga din ele aurul, care strébate masa întrégă în astfel de vine bogate în tóte direcțiunile. Muntele gigantic se aseménă acum cu o găoçe gólá; sém burele a fost scos și dus. Priveliștea face o impresiune adéncă; grandiositatea sélbatică a scenei, icóna unei puteri mai supraomeneșci, pe care a lăsat-o lucrul acestor legiuni de ómeni îndrăzneți în luptă cu natura, deștéptă simțeminte, pe care omul nu și le póte stăpáni.

În galerii și caverne se véd urme de focuri mari. Deórece pétra este vértóșă ca ferul, exploatarea minelor pe timpul acela era un lucru nemărginit de greú; praful de pușcă încă nu era cunoscut, pentru sdrobirea stâncii; în locul acestuia se aprindea un foc mare, până când pétra devenia sfármicóșă și se putea despica mai ușor prin instrumente ordinare. Unde resunau odată ciocniturele a sute și mií de ciocane, acum caută nișce sërmani țéranii románi aurul rar în galeriile laterale de mult părăsite. Acolo strămoșii, aci strănepoșii. Sic transit . . . !

Tudor Tudoraș.*)

Tudor Tudoraș
Tudor zavalăș, ¹⁾
Tudor Dobrogean
Din viță mocan,
Saegi ²⁾ Tudor
În luna cuptor,
Tinerel se însurá
Tinerică mi-o luá
Vochița că o chemá.
De frumóșă ce-mí era,
Naiba că mi-l îndemna
Crășmăriță de-o puneá
În drumul spre Țarigrad,
În șchele de împérat.
Ér Turciú când o vedea
Chiar papuciú lor își bea,

Agalele
Ciamalele,
Croitorii fórfecede,
Ienicerii hamgerele,
Lăutarii láutele,
Și țiganiú foile.
Plugarii oticele
Și mocaniú turmele,
Remăneaú cu cațele.
Umblaú dulaiú urlánd,
Ér ciobaniú chiuind,
Și stăpániú toți jálind.
Tudor tare 'mbogăția
Hergheliú de cai făcea,
Și turme de oi,
Și girezú de boi;

Ér aeniú Chiustengii ³⁾
Și boerii Dobrogii
Cu el se împismuia
Să-l sărăcésca căta.
Haraci ⁴⁾ mari în țérá da
Pe Tudor mi-l sărăcia,
Da pe lună
Pungă ⁵⁾ plină;
Hergheliú de cai avea
Pe tóte mi le dádea,
Ca să se vadă plătit
De hărăci cotorosít
Cu Vochița odihnit.
Și géba că le dádea
De haraci nu se plătia,
Cirezú de boi,

*) O călătorie în Dobrogiá de Teodor T. Burada. Iași, 1880. ¹⁾ Sërman. ²⁾ Însărcinat de a înșcoa cai stăpánului ³⁾ Originari din Chiustenje. ⁴⁾ Dare pentru a fi scutit de armată. ⁵⁾ 500 lei turcești.

Turme de oi,
 Avutu-le,
 Datu-le,
 Să se vadă el plătit
 De haraci cotorosit
 Cu Vochița odihnit.
 Degéba că le dădea
 De haraci nu se plătia.
 Noue mori pe sub pământ
 Măcinând toate argint,
 Nime nu le-a fost știind,
 Avutu-le,
 Datu-le,
 Să se vadă el plătit
 De haraci cotorosit
 Cu Vochița odihnit.
 Degéba că le dădea
 De haraci nu se plătia,
 Tudor tare-mi sărăcia
 De garduri se sprijinia,
 Cu gândurile se bătea
 Și din gură-așa grăia:
 — Vochiță, Vochiță dragă,
 Greu are să ne mai mērgă!
 Mătură hambarele,
 Scutură covețele
 Și-mi adună făinoră,
 Și-mi fă tu o turțișoră,
 Și mi-o pune 'n trăistióră,
 Că eu am să mă pornesc
 Prin țeră să rătăcesc,
 Din vad în vad,
 Din sat în sat,
 La cinstitul împērat.

— Ér Vochița se scula
 Hambarele mătura,
 Covețele scutura
 Făinoră-î aduna,
 Turțișoră îi făcea
 În trăistută i-o pune;
 El îndată și pleca
 Din vad în vad,
 Din sat în sat
 La cinstitul împērat.
 De trei zile 'n curți ședea
 Și 'mpēratul nu-l vedea,
 După ce mi l'a zărit
 Din gură că i-a grăit:
 — Tudor Tudoraș,
 Tudor zavalăș,
 Tudor Dobrogean
 Din viță mocan,
 Ori prea tare-ai sărăcit
 Ori prea te-ai îmbogățit
 De la mine ai venit?
 Prea cinstite împērat
 Galbeni mulți n'am adunat,
 Dar tare-am sărăcit
 Cum nu s'a mai pomenit!
 Tinerel m'am însurat,
 Tinerică am luat,
 Vochița că o chema.
 De frumósă ce-mi era,
 Naiba că m'a îndemnat
 Să trag și eu un păcat;
 Crășmăriță o puneam
 Frumos că mi-o aședam
 În drumul spre Țarigrad,

În șchele de împērat.
 Ér Turcii când o vedea
 Chiar papucii lor își bea,
 Agalele
 Cialmalele,
 Croitorii fórfecele,
 Ienicerii hamgerele,
 Lăutarii lăutele,
 Și țigani foile,
 Plugarii oticele
 Și mocanii turmele,
 De rămăneău cu cațele;
 Umblău dulăii urlând
 Și stăpăni toți jălind,
 Ér ciobanii chiuind.
 Ér aenii Chiustengii,
 Boerii Dobrogii
 Haragi mari că-mi dădea
 Și de tot mă sărăcia!
 — Da 'mpēratul ce-mi făcea?
 Carte mândră că-mi sciea:
 — De-î găsi oi aenești
 Să le scrii împēratești,
 Beilicul să le cei
 Din dece una să ieși.
 — Aenești oi cum găsia
 Împēratești le sciea,
 Turme de oi că-mi făcea
 Pân' acasă ajungea;
 Când de sat s'apropia
 Drept a casă se ducea,
 Pe Vochița mi-o găsia,
 Fericit cu ea trăia.

Merla și Sturzul.

Fóe ismă creță
 Joi de diminēță,
 Pe nourī de cēță
 Dóuē pāserele
 Pe dóuē smicere¹⁾
 Cértă mi se cértă
 Una l'alta cată,
 Pe nume-și spunea
 Sturzul și Merla.
 Sturzul că privia
 Și așa-î grăia;
 — Merliță, merliță
 Pasēre pestriță,
 Glas de copiliță
 Cu-ochi de porumbiță,
 La gură plăviță,
 La aripī jalnică,
 La gură falnică
 A mea ibovnică!
 Eū te-am învățat
 Și te-am și rugat,

Cuibul să nu-ți faci
 În crengi de copaci,
 În margini de drum,
 În tufe de-alun.
 Cărucer m'oiu face
 Și pe drum oiū trece
 Cu cară,
 Cu povóră,
 Cu mărfuri aenești,
 Aenești și domnești,
 Érba că ne-a place,
 Conac²⁾ că ne-om face.
 Boi or dejuga,
 Topóre-or lua,
 În codri-or intra
 Și ei or tăia
 Rēstei,
 Bolfeī,
 Și dalbe stremănări³⁾
 Ca drepte luminări
 Peste cuib țī-or da,

Cuibul țī-or sfărma,
 Tu te-î mânia
 Sus te-î ridica
 Și mă-î blăstēma.
 — Merla îl privia
 Din gură-î grăia:
 Sturze, Sturzule,
 Haramgiule,
 Tu bešliule⁴⁾
 Străin ești pe lume
 Tu șcii asta bine,
 Dă-mi tu mie pace
 Că eu m'o-î preface
 În turtă frumósă
 În cea vatră arsă;
 De tine-oi scăpa
 Nu me-î mai căta.
 — Sturzul c'o privia
 Și așa-î grăia:
 — Ori cum te-î preface
 Tet nu țī-oi da pace,

Că și eu m'oi face
 Negru vatraraș
 Ca un cărbunaș;
 În spuz'oiū intra
 Peste tine-oiū da.
 În mână te-oiū lua
 Și te-oiū scutura,
 Și te-oiū înșela
 Și te-oiū săruta.
 — Merlița se uita
 Și așa-î grăia:
 Sturze, Sturzule
 Haramgiule
 Tu bešliule,
 Străin ești pe lume
 Tu șcii asta bine,
 Eū de gura ta
 Și de'a maică-ta,
 Unde să mă duc
 În cotro s'apuc?
 În câmpie

¹⁾ Crenguțe. ²⁾ Loc de găzduit. ³⁾ Nuele. ⁴⁾ Obraznicule.

În pustie!
 Eû mă voiû preface
 Pulbere m'oiû face,
 M'oiû amesteca
 De tine-oiû scăpa.
 — Sturzul se uita
 Şi așa-î grăia:
 Merliță, Merliță
 Pasere pestriță,
 Şi eû mă voiû face
 Şi mă voiû preface
 În vârtej din nor
 La tine să sbor,
 Preste tine-oiû da
 Pulbere-oiû lua,
 Sus m'oiû ridica
 Şi te-oiû vântura,
 Peste tine-oiû da
 Şi te-oiû înşela
 Şi te-oiû săruta.
 — Merla îl privia
 Şi așa-î grăia:
 Sturze, Sturzule,
 Haramgiule
 Tu beşliule,

Străin eşci pe lume
 Tu şciî asta bine,
 Peste ape line
 Peste ţeri străine,
 Trestia măruntă
 Răchită 'nflorită,
 Pe margini de lac
 Eû am să mă fac,
 De tine să scap.
 — Sturzul o privia
 Din gură-î grăia:
 Merliță, Merliță
 Pasere pestriță,
 Dă-mi tu mie pace,
 Că eû moiû preface,
 Negru porcaraş
 Ca un ciobănaş,
 Porci oiû aduna
 În bălţi i-oiû băga,
 Apa că ţi-or bea
 Răchit' or rîma,
 Trestia or paşce
 Şi ea n'a mai creşce.
 Fluere oiû face

Şi nu ţi-oiû da pace,
 Cu ele-oiû cânta
 Peste tine-oiû da
 Şi te-oiû înşela,
 Şi te-oiû săruta.
 — Merla se uita
 Şi așa-î grăia:
 Sturze, Sturzule,
 Haramgiule
 Tu beşliule,
 Străin eşci pe lume
 Tu şciî asta bine,
 Icónă m'oiû face
 Şi când eû m'oiû duce
 În dalba biserică
 În strana cea mică,
 De tine-oiû scăpa,
 Nu mi-î săruta.
 — Sturzul o privia
 Din gură-î grăia:
 Merliță, Merliță
 Pasere pestriță,
 Şi eû când m'oiû duce
 La cea sfântă cruce,

În dalba biserică
 În strana cea mică,
 Icónele 'n rënd
 Le-oiû săruta pe rënd,
 Peste tine-oiû da
 Şi te-oiû înşela,
 Şi te-oiû săruta.
 — Merlița privia
 Din gură-î grăia:
 Sturze, Sturzule,
 Haramgiule
 Tu beşliule,
 Străin eşci pe lume
 Tu şciî asta bine
 Pe cuc oiû lua
 De tine-oiû scăpa,
 Că el soră are
 Pe Priveghitóre,
 Bine mi-a şede
 Sus pe rămurea.
 Sturzul remănea
 El că se cernia,
 Se călugeria
 Munţii stăpănia.

Buca Bucaleş.

Stefan vodă cel vestit
 Cum nu s'a mai pomenit,
 Trei divanuri mi-a urdit,
 Toţi boerii mi-au venit,
 Toţi boerii terei
 Terei Moldovei,
 Numai Bucă n'a venit,
 Numai Bucă n'a sosit.
 Bucăleş slugă bătrână
 Ce mi-a fost chiar dréptă mână,
 Slugă dréptă
 Şi 'nteléptă,
 Nu şciû tare-a sërăcit,
 Galbeni mulţi ori c'a făcut,
 A domni ori a poftit,
 La divan de n'a venit!
 Până vorba mi-o sfêrşia,
 Êtă Bucă că-mi sosia,
 La divan el că intra,
 Stefan vodă că-î grăia:
 — Ale! Bucă, slugă dréptă,
 Slugă dréptă şi înţeléptă,
 Ori tu tare-ai sërăcit,
 Ori mulţi galbeni ai făcut,
 A domni ori mi-ai poftit,
 La divan de n'ai venit?
 Bucă-atunci la domn privia
 Şi din gură îi grăia:
 — Alei! Dómne Domn vestit,
 Tare eû n'am sërăcit,

Nici mulţi galbeni n'am făcut,
 Nici a domni n'am poftit;
 Mie dómne mi-a venit
 Vremea de căsătorit,
 Cea ce-am ş'ndeplinit.
 Socrul meu mi-a dăruit,
 O épă şi-un mânz rotat.
 Épa lupi mi-au mâncat!
 Când vestea că mi-a venit,
 La herghelie-am pornit,
 Mânzişoru'n car l'am pus,
 Şi acasă l'am adus.
 Binişor că l'am crescut,
 Cal de vrěstă l'am făcut,
 Ian să-l veđi, Dómne, să-l veđi
 Să-l veđi şi să nu mă cređi!
 La iesle şede legat,
 Înşeót şi 'ncăpêstrat,
 Parcă-î un porumb rotat!
 Stefan Vodă-l auđia
 Pusă'n gând ca să i-l iea.
 După Buca el pleca,
 La grajdiû tocmai când intra
 Mare 'ntunerice era.
 Dar şi Bucă ce făcea?
 Drept la mânz că se ducea.
 La ureche îi şoptia:
 — Alei! mânzişorul meu
 Tu ce eşci un puî de leû!
 Eû pe tine te-am crescut

Cal de vrěstă te-am făcut,
 Domnul vrea să mi te iea,
 Ca să-mi rupă inima!
 La tine când a veni,
 La tine când a privi,
 Din urechi să ciuciuleşci,
 Din códă să 'mbătăţeşci,
 Din picioare să-mi loveşci,
 Mare taină ca să-mi faci,
 Şi cu glasu-ţi tu să tacî.
 La Domnul să-mi năvăleşci
 De piept să mi-l forfeceşci.
 Şi el decă s'a spăria
 De cujban l'om desbrăca!
 De cujban¹⁾
 Şi de caftan,
 Ce îi dat de 'mpărătie
 Cu el să stea în domnie
 — Domnul la el se ducea,
 Mânzişorul ce-mi făcea?
 Din urechi el ciuciulea,
 Şi din códă 'mbăţoşa,
 Cu picioruşul bătea,
 Mare taină că făcea
 Domn' atunci la el privia
 Cu mâna mi-l netezia,
 Calul la el năvălia,
 Şi de piept mi-l forfeca.
 Bucă din gură-î grăia:
 — Stefan Vodă domn vestit

¹⁾ Un soi de haină.

Cum nu s'a mai pomenit!
Calul nu te-a cunoscut
Să-l încăleci de n'a vrut.
Lépădă Dómne cuibanul,
Mai lépădă și caftanul,
Să m'âmbrac Dómne cu ele
Ca cu mândre priminele
Pe el oi încăleca,
Miros de haine-a lua,
Și așa l'oi înșela,
Să te poți încăleca!
Hainele le desbrăcă,
Bucă mi se îmbrăcă,

Sabia mi-o încingea,
Pe cal el încăleca.
— Să-ți arēt Dómne âmbletul
Ce ți-î drag ca sufletul.
Începu a se primbla,
Calu 'n buestru¹⁾ âmbla
La Stefan vodă mergea.
Basma el i-o așternea,
De galbeni el i-o umplea
Și din gură îi grăia:
— Remăi Dómne sēnătos
Ca un trandafir frumos!

La mână că m'ai avut,
Și din mână m'ai perdut!
Nici n'ai cal să mă gonescă
Nici voinici ca să ndrăznescă!
Stefan Vodă îl privia
Și din gură îi grăia:
— Alei! Bucă Bucăleț
Om viclén și îndrăsnet,
De te-oi prinde
Orî și unde,
Amar te-oi mai socoti,
Și cu capu-mi vei plăti.

Necola Neculcea.

Primblă mi se primblă
Și încet mai âmblă,
În sandal de-alamă
Legat cu aramă,
Pe boaz²⁾ de mare,
La apus de sóre;
Necola Neculcea
Din oraș din Tulcea,
Fecioraș de Sirb
Baș marghiol³⁾ de tērg,
Din vāsle'nvāslind,
Cārma cārmuind.
De trei țile'ncóce
Gura nu-î mai tace,
Că-cî el audia
Și mereu gândia,
La fata de Franc
Făcută cu'n Turc!
— Când fata-l vedea
Din gură-î grăia:
— Cine-mî face mie,
O frumósă vie,
În mijloc de mare
Cum altul nu are!
Cu înalți haragi
Că așa-mî sunt dragi,
Cu albî strugurași

Cu ochii vedea-iași,
Marî și lămăioși,
Că sunt mai frumoși
Și mai drăgăstoși.
Împregiur de vie
Să-mî sameni tu mie
Naramze frumóse
Că sunt mai arzóse⁴⁾
Așa-î dei dura
Eū că te-oi lua!
— El că se lega
Pe mare pleca,
Și mi se primbla,
Tarași arunca
Din ea drac eșia
Din gură grăia:
— Necola Neculcea
Din oraș din Tulcea,
Ce âmbli primblând
Tarași aruncând?
— Necola-l privia
Și așa-î grăia:
— Vie vreū să-mî fac
Că așa mi-î drag!
În mijloc de mare
Cum altul nu are,
Cu nouē rāzóre⁵⁾

Cu albî strugurași
Cu-ochii vedea-iași,
Marî și lămăioși
Că sunt mai frumoși.
— Dracul îl privia
Și așa-î grăia:
— Necula Neculcea
Din oraș din Tulcea,
De aici porneșce
Și te odihneșce,
Că vie ți-oi face
Cum ție îți place.
El că se ducea
Și se hodinia.
Dracul ce-mî făcea?
Mâna mi-o punea,
Pământ îmi plutea,
Vie îmi făcea.
O vie pe mare
Cu nouē rezóre,
Cu înalți haragi
Că așa i-s dragi.
Bine că-î părea
La fată mergea
Din gură-î grăia:
— Ce mi-ai poruncit
Ți-am îndeplinit.

— Dar ea ce-mî grăia,
La el când privia:
— De mi-î săgeta
Și din cer luna,
Taman când a fi
Sóre'n mēdă-đi,
Atunci te-oi lua!
— Necola-o privia
Și așa-î grăia:
— Vie ți-am făcut
Tu m'ai amăgit!
Și-asta pot s'o fac
De ție ți-î drag,
Și de nu mă cređi
Haide tu să veđi.
În luntre-o pune
Pe mare pornia,
Și când ajungea
Di gură-mî grăia:
— Uite tu la mine
Eū mă uit la tine
Alta nu-î dicea,
Arcul încorda,
Și mi-o săgeta,
Înima-î lovia,
În mare-o trântia!

Cum am devenit tată.

Din praca unui medic.

„Bob“ al meu este un băiat minunat! Îl iubesc atâta, pentru că m'am făcut tatăl lui într'un mod atât de neașteptat. De câte ori mă uit la Bob, trebuie să rîd. — Și este o istoriă foarte caraghiósă. Eū, un holtei — tata unui fiu! Pentru a încungiura neînțelegeri și a nu mă espune unui prepus fals, voi spune istoria „cum am devenit tată.“ Venisem târđiū acasă și bētrānul meu Josua îmi predede o cartă cu numele George Chapman și cu adresa * * * Street Nr. 12, adăogānd că s'au rugat, să mi se predea îndată după rentórcerea mea. — „Cine dracu

e George Chapman?“ Întrebaî eū. „Nici unul din pacienții mei nu pórtă acest nume — cine dară?“ — Mē uitai la cartă din tóte părțile și acum zării jos la margine cuvintele scrise cu creion: „Urgent! pericolul e aprópe.“ — „Pericolul e aprópe! Aha! un așa numit „pacient volant séū pasant.“ Acestea sunt persóne, care în lipsa medicului de casă dus póte la vēnat, consideră pe medicul chiămat în grabă ca pe un ic, ce-l vēră între două obiecte împreunate de două ani. Icul este incomod, dar cam deodată necesar. Decă medicul scapă pe un pasant

1) Umblet. 2) Înfundătură. 3) Desmerdat. 4) Căutate. 5) Cărări.

din vre un pericol real se închipuit, el se alipește de ic. În cazul contrar, icul se îndepărtază cât se poate de iute ca incomod și netrebnic. Așadar pleacă spre * * * Street cu cugetul, de a fi considerat ca un rău necesar pentru moment, mă oprii înaintea casei cu Nr. 12, dădui cartă unui servitor și curând după aceea o femeie înaintată în vârstă mă conduse, la porunca servitorului, într'o odaie foarte spațioasă, și mobilată cu lăptos. Ultimele rațe ale sôrelui de Iulie apunând se revărsă stempérate lin prin gardine carmoasii lăstate pe jumătate, preste spațiul larg și asupra număróselor cadre de pe pãreți. În mijlocul odăii se afla o mare masă rotundă de lemn nobil, pe care zăceau jurnale, cărți, carte și alte hãrtii; o altă masă cu mânuși și săbii de scrimă se afla la o parte înaintea unei otomane, pe care George Chapman se părea că odihnește într'o pozițiune gânditoare.

Lângă otomană pe podelă se juca un copil cam de trei ani. Când intrai, copilul se uită la mine un minut, apoi începu a rîde atât de tare, încât mă întorsei fără voiă, pentru a vedea, ce-î dă copilului materiă de rîs. Înderetul meu stetea femeia, care mă condusesese în odaie.

— „Să duc pe Bob cu mine“, întrebă femeia, de sigur îndemnată la acesta prir rîsul copilului.

— „O nu, mis, domnul trebuie să vadă cel puțin pe Bob, — decă are o inimă, va lua copilul.“

— „Aha“ cugetai în mine, „copilul are lipsă de ajutorul tãu!“

Când se depãrtase femeia, mă apropiai de George Chapman. El se sculă, se inclină cam mândru cãtră mine, cu tóte acestea îmi aședă un jeț cu curtenia și se lăsă ér să cadă, ca obosit, pe otomană. Acum observai ager pe acest om, cecece, ca om și medic, cred că e bine la fiă-care nouă cunoștință și, deórece Chapman este o persónă principală din această istoriă, voi împãrtăși rezultatul studiului meu.

Se dice de unele némuri indice, că ele recunosc după urmele de pe nisipul țermului, cu tot vântul, care le șterge, pașii inimicului. Medicul, care analisisă pe om din punctul de vedere psihologic medicinic, are de rezolvat o problemă și mai grea — el trebuie să urmărescă drumul dela cunoscut la necunoscut, și din mină și mișcare, din cea mai mică trăsătură a feții, să pótă schița un chip. — Dómna Girardin dice: modul și chipul, cum salută cineva, lasă să se conchidă asupra gradului seú de cultură. Așadar cunoșceam gradul de cultură al lui George Chapman și al micului Bob, care m' a rîs la intrarea mea.

— Fisionomia lui Chapman nu era neplăcută, trãsurile regulate, fața mai mult palidă decăt roșia. Și totuși un pictor ar fi întempinat greutăți, de a zugravi un portret esact al acestui om, atât de răpede se schimba fisionomia sa. Causa zăcea în ochi, a căroră colóre într' adevăr nu era de definit — aci erau căprii, aci verđii, aci albastri și-apoi éráși luminoși într' un mod ciudat, ca ochii unei pisici. Acest om la prima vedere nu făcea impresiune favorabilă; mă aduse în rétăcire și-mi cam displăcu.

După câteva scuze obicnuite, că-cî mă supără, îmi spuse, că dorește să mă consulteze asupra descordării spirituale complete, care l'a cuprins de câtva timp.

— „Sistemul meu nervos e bolnav,“ continuă el, „frica de o nenorocire sdrobitóre mă chinuesce și-mi strépune corpul în nișce friguri înfiorátore, voesc să-l stăpânesc,

și nu pot: acesta mă scóte din fire, și decă în astfel de momente mă simț observat, mă cuprinde o dorință, de a sférși o esistență, care mi-e un chin. De societăți mi-e grétă, petrecerile de odinórá îmi sunt uricióse, iasme îmi turbură somnul în visuri înfiorátore; mă lupt cu ele, mă deștept asodat, pulsul meu e furtunos, limba îmi arde, fiă-care fibră tremură; voesc să sar în picioare, puterea îmi lipsește, și cad obosit de mórte, palid și desfigurat pe așternutul meu.“ El tăcu o minută și se uită nesigur, ca și când s'ar sfi de a-mi întempina vederea, ca și când prin istorisirea viă a stărei sale s'ar teme de a desfășura o îndoitură a spiritului seú, care trebuia să remănă închisă.

În acest moment femeia intră éráși, aprópe fără sgomot, și Chapman continuă tare: „Atinge-î inima — copilul are lipsă de tată! Reposata Mary te va binecuvênta, decă-î vei da lui Bob un tată.“

Aceste cuvinte fără pronunciate atât de viu și de febril, încât nu mă interesai de sensul cuvintelor ci de cel care le spunea. Voiam să vorbesc, dar George dîse în mod poruncitor cãtră femeia.

— „Ce voești, Mis Pluppersen! Nu te-am oprit de a intra, cât va fi domnul aci? Domnul e genat, de a vorbi despre lucruri delicate în prezența unor persóne străine!“

Femeia voi să răspundă, dar George o opri cu o mișcare a mânei foarte semnificativă și femeia se pregăti de a pãrasi odaia, pe când Chapman se întorse cãtră Bob: „Fi bun, Bob, și cuviincios, atunci te iea domnul.“ Bob găsi de cuviință de a rîde asupra acestei observări tot atât de tare, ca la intrarea mea, și mis încă consideră că e potrivit, de a se întorce încă odată lângă ușa și de a-mi arunca de astădată o privire mai amabilă. — Recunoscuî îndata că George Chapman era mai bolnav decăt credeam, începui sondarea.

— „Numai liniște, scumpul meu“, dîsei luându-î pulsul, „atunci micul Bob va putea să se jóce încă mult timp cu tatăl seú.“

— „Értă-mă, dragă doctore, că mai nainte am fost ceva cam grobian, dar în mine fierbe un vulcan —“

El se lăsă pe spate și închise ochii. Îl observai un minut, și apoi îl întrebai, că óre familia sa fusese lovită de nișce neplăceri amare?

— „Nu.“

— „Ai fost póte amăgit dureros în vre o afacere de inimă? Póte cea Mary pe care ai pomenit-o adinóri?“

— „Nu, Mary — mama lui Bob e mórta. A murit de un an.“

— „Ai pierdut póte sume mari în joc.“

— „Eú nu joc.“

— „Te temi póte de ceva, care va periclita bunăstarea D-tale venitóre? Acesta ar fi un motiv temeinic pentru descordarea și neliniștea, de care suferi.“

El tăcu, roșéta confusiunei se arétă pe obrazii seú, dar numai spre a fi îndată ștersă de o palóre sepulcrală. Nedecis șováia el, în sférșit păru că se reculege, voi să răspundă un „nu“ puternic, dar gâtlejul îi refuză serviciul, și el pronunță numai șoptind din buze: „Ba nu. Nu e alt ceva“, continuă el după câteva minute mai tare și mai sigur, „decăt o iritabilitate nervósă seú o afluență a sângelui în urma constituțiunei, un rău predomnitor în fa-

milia mea. De aceea voiam numai să te 'ntreb, decât medicina nu posedă mijloce, de a-l stérpi."

— „Ba da“, dîsei eü, „și nu voiü lipsi de a întrebuinta ceea ce mă învață teoria și pracsă. Cu tóte acestea ai lucra în contra efectului acestor mijloce decât ți-ai promite un efect rãpede, drastic. Acésta nu este posibil în casuri, unde spiritul este bolnav, și al D-tale se pare că suferă. Îți și dau sfatul să cercetezi societăți vesele, seü să le primești la D-ta.“

— „Ele nu mă 'nveselesc, deci urmarea acestui sfat n'ar folosi nimic.“

— „Cercă-o cel pușin.“

— „Mă cunosc eü, doctore, nu foloseșce nimic.“

— „Atunci mișcă-te mult în aer liber, pe jos seü călare.“

— „Acésta o voiü face bucuros.“

Îi prescrieși ceva, îi mai recomenđai încă odată mișcare multă și tare, precum și o dietă fórte cumpetată, îl rugai, să nu pregete a lua medicamentul dimineța și séra, apoi mă sculai pentru a mă depărta.

El mî oferi două guinee și mă rugă să-mi repetez visita în cürénd. Când voiam să mă depărtez, Bob mă reșinu de pulpana hainei. În același moment intrară în casă și mis Pluppersen și servitorul, pentru a aduce un mare obiect acoperit, pe care nu-l putui vedea.

— „Lua-mé-vei cu tine, unchiule?“ strigă Bob.

— „Când voiü reveni, fétul meü“, dîsei eü, și mă siliam să-mi desfac pulpana hainei din mânilor copilului.

— „Veni-vei cürénd?“ întrebă Bob mai departe.

— „Măne!“

— „Și mă vei lua de sigur?“

— „N'ai auđit, Bob“, strigă acum aspru George.

Copilul se speria și lăsă pulpana hainei.

Promisei, că voi veni érá-și a două ăi, și plecai, neînvoit cu mine însu-mi, ce să cred de acest om, fără însă de a putea căpeta o părere bună despre cauza stărei sale sufletești.

În ziua următoare cercetai érá-și pe George Chapman.

El zăcea pe otomană, învelit érá-și în halatul seü pestrit, cu brațele încrucișate pe piept. Un picior atérna în jos. Pe masă se aflău două butelii cu câteva pahare. La intrarea mea se întorse cătră ușă, dar nu se sculă, ci arătă numai cu mâna fotelul din fața sa, dîcându-mi bună-ziua cu voce obosită și lină, și rugându-mă să șed. Abia așteptând întrebarea despre aflarea sa, dîse apoi după o mică paușă, scoțénd cuvintele cu o silă vedită mai singuratică seü rãpede: „Te așteptam cu dor, doctore — astăđi mă simt — deosebit de slab — și îngrijat.“

— „Luat-ai medicamentul prescriș? Făcut-ai mișcare mare?“ îl întrebai eü, pipăindu-l pulsul.

— „Am făcut aprópe totul, ce m'ai sfătuit, doctore, dar fără rezultat. Afurisită bólă, te vei împotrivi dar în veci!“ strigă el acum, strîngénd din pumni, sãrind în picioare și ámblând de câteva ori în sus și 'n jos cu pași rãpedi. Apoi se rezimă obosit pe masă și șopti cu privire ficsă:

— „Îmi vine, să-mi deschid tóte vinele. Cu sângele mi s'ar scurge și suferința.“

— „Alungă astfel de cugete turburi, nebune!“ observaí eü. „Întipãritu-ți-s'a póte prea afund chipul unei rudeni, care a suferit de nebulie?“ îl întrebaí

eü după o paușă, în decursul căreia căduse éráși pe otomană.

— „Tóte rudele mele mariră în casa alienașilor, asta este, ce mă chinuesce“, dîse el rãpede. — „Doctore!“ strigă el acum, stãpãnindu-se cu putere, „póte că un vin nobil imi renaltă spiritul apãsat; póte că depãrtează de pe creeri stãncă, ce o striveșce cu durere; póte că-mi dá resuflare liberă din pieptul apãsat! Bea cu mine, doctore, este chambertin.“

El mă imbiă cu un pahar, apoi înghiți rãpede pe celãlalt, îl implu érá-și pãn la gură, vërsãnd din lichid prin prea tãrea tremurare a mânei sale. Eü îl lãsai să facă și gustãrii numai din vin voind să mă depãrtez; deci imi luai pëlãria. George mă reșinu și-mi strigă:

— „Spune-mi, domnule, sunt eü nebul?“ Întrebarea imi fu cam neașteptată. Mă silii să surd și respunsei liniștit:

— „Ce idee ciudată ai D-ta.“

— „Totuși, domnul meü, sunt nebul! Și decât încă nu sunt, devin acum!“ strigă pacientul meü, și începu a mësura adaea cu pași mari și a striga necontentit: „Sunt nebul! Da, da, sunt nebul!“

Ochii lui George Chapman căpëtară nu lustru natural, asemenea licurii fosforescente, care iese din peșci putređi. Depusei pëlãria éráși și începu a vorbi cu el cu fața cea mai liniștită din lume. În mine însă eram convins, că omul acesta va avea cât de cürénd un acces, deci trebuia predat unui institut. Fireșce el nu trebuia să șciã nimic de scopul meü, trebuia să-l tractez cu bună-tate și să-l înșel. George se opri deodată liniștit înaintea mea și strigă:

— „În capul meü vjãe vëntul, locomotiva șueră, përul meü sunt rótele, care se învërtesc, dinții mei petri care se lovesc una de alta și dau scãntei. Domnule! veđi D-ta scãnteile?“

— „De sigur, amicul meü, le veđ.“

— „Auđi D-ta vëntul?“

— „De un cés îl aud șuerãnd.“

Chapman păru liniștit și se aruncă pe un scaun. Căutaí clopoșelul și sunai. După o mică paușă George reîncepu și adică cu voce liniștită.

— „Veđi, doctore; decât încă nu sunt nebul, mă fac acum. Dar ce devine Bob? Bob, sërmanul meü Bob!“

El imi strînsă mâna cu putere, și nu putui mic să fac un semn femeiei și servitorului ce intraseră. Sguduãndu-mi mâna el continuă:

— „D-ta ești tatăl! D-ta vei fi de aci înainte tata lui Bob! D-ta îți vei implini datorința ca un om de onóre? mi-o promiți?“

— „Da, da, și-o promit, amicul meü. Dar liniște.“

— „Ah! voești ca să tac! Bine, voiü tăcea. Și mis Pluppersen va tăcea. Iohn, nu-í așa, tu încă vei tăcea? Nu-í așa, mi-o juraiți?“

Făcui semn atât lui Iohn cât și mizei Pluppersen, să dîcã „da“. George continuă cu o mină triumfătoare: „În sfêrșit! În sfêrșit Bob se va odihni la o inimă părintescă! O, el e un bun băiat. Am făcut pentru el ce am putut, dar iubirea unui tată nu i-am putut-o da. Ha! ha! ha! cum se va bucura micul Bob!“

El se aruncă éráși într'un scaun și tăcu. După ce se uită mai mult timp țință înaintea sa, poruncií servi-

torului, să observe pe stăpânul său și mă dusei, să fac pregătirile necesare pentru primirea bolnavului într'un institut.

Când ajunsei la ușă, mă reținu mis Pluppersen și mă întrebă:

— „Când vei lua pe Bob?”

— „Mâne, mâne, mis,” dusei eu în grabă și mă depărta.

Cu fidelitatea unui medic îngrijii primirea lui George Chapman într'un institut privat. Mi se promise, că a doua zi bolnavul va fi rădicat din locuința sa și condus cu vicleșug în institut. Mr. Windham, directorul și medicul institutului era amic intim al meu; îi espicai încă în séra aceea starea bolnavului și el îmi promise îngrijirea cea mai bună. Cu inima ușurată mă culcai în séra acésta. Și un medic are césuri, în care inima devine mai vorbăreță și mai slabă, decât se pare că este și este în prezența bolnavului. Mă gândii la starea lui Chapman și la sêrmanul, micul Bob.

A doua zi — chiar voiam să-mi încep vizitele — bătrânul meu Iosua îmi aduce o epistolă dela amicul meu Windham, în care îmi aréta pe scurt, că ómenii săi n'au găsit în casa No. 12 * * * Street nici un George Chapman. Mă uitai cu necredință la hârtie, și — după o jumătate de óră mă dusei la casa No. 12 * * * Street. Mis Pluppersen îmi deschise.

— „George Chapman?” întreabă eu.

— „A plecat ieri cu servitorul său.”

— „A plecat? Dar erî a fost mai bolnav decât totdeuna.”

— „Mr. Chapman bolnav? O, el n'a fost bolnav nici odată.”

— „Dar pentru aceea a petrecut în Londra.”

— „Pentru aceea? El a petrecut aci pentru a duce pe Bob la tatăl său. Și Mr. Chapman m'a însărcinat, să duc astăzi pe Bob la locuința D-tale.”

— „La — la locuința mea?”

— „De sigur. Dór D-ta ești tata lui Bob?”

— „Cine? Eú? Eú sunt holtei, cum —”

— „N'ai iubit odată pe Mis Ellen, care era mirésa lui Mr. Chapman? În decursul călătoriei D-tale pe continent și-a reușit prea bine, de a turbura inima Elenei. De odată dispăruși. Mis Mary Ellen muri de supărare, și nobilul Chapman se însărcină cu copilul — cu copilul D-tale! O, nobilul om mi-a istorisit acésta adeseori.”

Nu șciam, de visam séu eram deșept; numai plânșul, și trăsăturile urite ale misei Pluppersen, pe când plângea, îmi redară cunoșcința. O cugetare începu a se ivi în sufletul meu; un prepus se născu încet în mine, și tocmai voiam să dau espresiune acestui prepus, când Mis Pluppersen rencepu:

— „Voești să ieai pe Bob în trăsura D-tale séu să-ți duc eu pe mititelul? Sêrmanul băiat plânge de ieri

și abia îl mai pot ținea acasă, că-cî trebuie să mă tem pentru ochii lui.”

— „Se pare, mis, că ai devenit jertfa unui om rău. Eú nu cunosc nici pe mis Mary Ellen, nici pe omul, care se numia Chapman, nici nu sunt tatăl copilului numit Bob.”

— „D-ta nu ești tatăl lui? N'ai dis în prezența mea că de aci înainte vei fi tatăl lui Bob și-ți vei face datoria? N'ai promis că vei lua astăzi pe Bob? Acum dupăce a plecat nobilul Chapman, voești să negi? O, pful, sir! Acésta nu e vrednic de un gentleman.”

Deórece orî-ce contradicere era nefolositoare față cu mis Pluppersen, părăsi casa cu convingerea intimă, că am fost jertfa unui mișel, care a căutat un tată pentru copilul D-deú șcie cui. Îmi făcui răpede vizitele la pacienții mei; și când mă întorsei acasă, — îmi rîse Bob în față. Mis Pluppersen mi-l adusese în lipsa mea. Încunoșcința îndată poliția. Copilul fu dus dela mine într'o óră. Dar în momentul, când era să fiu dus, se uită atât de dureros la mine și la bătrânul meu Iosua; el nu plânse, dar două lacrimi mari străluciră în ochii săi copilărești. Iosua se uită la mine; eu stăpânii un simțământ ciudat. Voiam să mă întorc într'altă parte, dar bătrânul Iosua mă cunoșcea:

— „Sir! Să ajungă nevinovatul copil în mâinile așa numiților „fabricanți de ánger?” Nu voești să-l ții aici până când — până când se vor găsi părinții?”

Pentru a scăpa de un respuns, făcui o mișcare, pentru a grăbi în biblioteca mea. Atunci privirea mea întelni pe Bob. Cele două lacrimi, care mai înainte străluciră printre gene, acum lunecău încet pe mișii săi obraji; nici un son nu scóse sêrmanul copil, dar în privirea, ce-mi aruncă, se cuprindea istoria născerei sale, istoria unui sêrman copil, care fusese aruncat afară în marele ocean al vieții și pe care acum un val amenința de a-l țîrî în adêncime.

— „Iosua!” strigai eu, urmând răpede îndemnului inimei, „până vom găsi părinții, vom ținea aci pe micul Bob.” —

Pentru a-mi abate gândurile, mă îngropai în studiu adênc, dar literile în momentul acesta nu mi se păreau negri, ci trandafirii. Orî în cătrău mă uitam, îmi rîdea în față un suav chip de copil, și inima mea se simția atât de ușóră, cum nu se simțise nici odată. Îmi era, ca și când ași fi făcut o faptă bună. — — — — —

De atunci au trecut cincî ani. Poliția tot mai caută pe cei doi mișei. Și de multe orî doresc în secret: să nu se descopere nici odată secretul sêrmanului copil, care înveselește casa mea, al căruia ris mă îmbucură, al căruia plâns mă împle de grijă.

— „Astfel am devenit tată!” —

După Adolf Oppenheim.

Formarea Doinel.

A întreba pe cineva de ce iubește ariile naționale, este a-l întreba de ce-și iubește părinții, copiii, frații și surorile, pământul în care zac ósele strebunilor săi, — patria în care au să se odihnescă și ósele sale, și ale pogoritorilor săi. Am văduț mulți cosmopoliți, mulți ómenii cari, nici ei singuri nu știu ce sunt, — i-am văduț, dic,

mirându-se de entuziasmul stêrnit de ariile naționale. Totuși nimic mai lesne de înțeles decât acest entuziasm, și acésta nedumerire. Nu tótă lumea e aptă a prinde nemijlocit delicatele frumșei ale muziceii clasice. Trebuie studii prealabile. Și de și ne simțim mișcați de farmecile misterioase ale melodiilor lui Chopin, Rossini și Schubert,

Vara în colțul străzii.

totuși, când nu suntem competiți, plutim într'un fel de nehotărare, care nu se traduce în emoțiuni pozitive și raționate, decât pentru artiști și cunoscători.

Nu tot așa este cu ariile naționale. Mai simple în forma lor, mai direct insuflăte de cătră natură, ele chiar prin acesta sunt mai accesibile tuturor inteligențelor, tuturor inimilor. Adăogiți puterea suvenirii. Aceste arii, care au legănat copilăria noastră, și ale căror accente s'au amestecat cu toate întâmplările vieții noastre, au închis în ele nespusul farmec al trecutului. Le iubim ca pre tot ce nu mai este. Străină slăbiciune a omului! de a preferi părerea de rău în locul posesiunii, de a iubi mai mult suvenirea decât bucurarea de un lucru. Depărtarea are asupra lucrurilor același efect, pe care-l are tot obiectul transparent. Ea le *estompeza*, și în felul de ton cu care le înveleşce, ele ne apar de o mie de ori mai dulci, decât sub formele date, de multe ori aspre, nodorose, brutale, ale realității.

Să nu ne mirăm dară, decât vedem pre Român sărind în sus când aude o *horă*, o *corabirăscă*, o *bătuță*, o *chindie*. Să nu ne mirăm decât-l vedem oftând și lăcrămând la auzul unei adevărate doine, acel cânt, pe care ascultându-l cu cuviincioasă atențiune, simți toate durerile trecute, toate desilusiile ce a încercat națiunea Română; simți toate strigătele desperade ale acestei jeliri ce easă, pare că, din peptul a cinci-șeci de generațiuni; simți toate durerile neesprimate, toate avânturile de bucurie, pasionate, toate speranțele ce se înalță, se înalță și tot se înalță, ca sborul uriaș al sufletului ce poate învioșa o națiune mare, martiră, generoasă! . . . Să nu ne mirăm, decât vedem pe Ungur plângând la accentele *cérdașului*. Să nu ne mirăm decât vedem pe Elvețian desertându-și regimentele, când li se cântă al lor *ranz des vaches*, pe care-l esecută ciobanii cu cimpoiul prin munții lor. Să nu ne mirăm decât Polonul ne-buneșce când aude o *doină* lituaniană seú o cracoviancă. În fine, să nu ne mirăm decât vedem pre Francezi infuriindu-se când li se cântă marsilieza.

Am pronunțat cuvântul *doină*. Mare este însemnătatea acestui cuvânt! dar și mai mari sunt serviciile ce aria doinei a făcut istoriei naționale. Ori câtă silință mi-aș da eu, ca să definesc aceste servicii, ale muzicii naționale române, — totuși n'ași isbuti, după cum a isbutit la 1856; marele scriitor Frances și filoromân, Edgar Quinet când a șis:

„Fără monumente antice, fără nimic din acele lucruri, care ar putea semnala diferirea timpurilor, ce pôte deveni întipărirea trecutului, la un popor retăcit în cursul secolilor, ca în mijlocul unor stepe? Figurile Domnilor Alecsandru cel bun, Mircea, Stefan cel mare, V. Lupul, Mihai Vitezul, închipuite pe boltele bisericelor, pe jumătate șterse de vijeliile secolilor, sunt singurii martori ai istoriei în o țară în care prădile barbarilor și invasiunile nu au lăsat nici măcar ruine.

„Simțământul unei lupte de mörte, a unei adversități fără pace, a unui lucru mare, necunoscut, care se șcie că a fost, plin de îngrijire și de dureri, se descopere din versul resignat al cânturilor naționale ale Românilor. Acele doine, care, espirând, se trăgăneză în văgăunele văilor repetindu-se din colnic în colnic, se par (pentru un profan) că nu ar avea nici ritm, nici suflet, că-cî pare a fi sburat. Totuși, în mijlocul aceluși misteriu, pare că natura întris-

tată singură păstrează, în locul omului, amintirea lucrurilor trecute!)“

Aceste se par eminentului autor că se găsec în următorea doină pe care, reposatul George Asaki, unul din cei mai vechi poeți romani ai secolului nostru mergând la Valea-Albă, seú Resboeni, în județul Tutova, unde s'a dat faimosa bătălie între Turci și Moldoveni, a cules-o din gura chiar a strănepoților celor ce s'au devotat la Valea-Albă pentru românism, creștinătate și civilizațiune. Regretatul Ioan Cart, profesor de muzică, acum repausat, a înșoțit pe Asaki în piósa lui escursiune; și, după cât șcim a cules și aria doinei, ce au păstrat-o din tată în fiu.

Pentru ca să avem o idee despre teatrul pe care s'a produs această doină, am putea a ne închipui, pe întâiul plan, orizonul câmpului de bătălie dela Valea-Albă. Sunetul buciului păstoresc, din depărtare, alternând cu mormurul unui riulet, ce șerpuesce prin șesul înălbit de ósele companionilor lui Stefan. În al doilea plan închipuiți-vé o *și de serbătore, o și cu mândru sóre*:

»Care lumea înveleşce
»Și cu aur o învélia . . .

Dar:

»Étă mări se ivia,
»Ca alt sóre strălucia,
»Domnul Stefan cel vestit.
»Domnul cel nebiruit!
»El pe cal încăleca
»Și cu mulți voinici pleca
»Dela scara curții lui.
»La biserică 'n Vasluiú
»Clopotele resuna,
»Stégurile se 'nchina
»Armásarii spumega
»Frênile și le mușca
»Ér poporul tot striga:
»Să trăescă Măria Ta!«

Astfel era Valea-Albă în ajunul mării bătălii.

Astăși o jale eternă o înveleşce, întocmai precum mușchiul înveleşce aceste stânci ce par acoperite cu un etern și impermeabil hobot, care popreșce rașele unui sóre înveselitor, d'a strebate în inima lor. În tainica tăcere a nopților, seú în mugetul asurđitor al uraganelor, un glas ce pluteșce preste ape și preste văi isbeșce organul auditiv al călătorului curios. Acel glas, cules și înțeles de decanul poeților Moldovei, și supus la interogator s'a exprimat astfel:

— Vale Albă, d'albă Vale,
Dela munte riurel,
De ce, óre, 'n a ta cale
Trecând lâng'al meu muscel,
De e nor, de e senin
Tu resuni un trist suspin?
A ta ripă-i înverđitá,
Cununată de miș flori;
A ta undă-i limpeđitá
De prundiș și lin isvor;
A ta dulce apă o bea
Pasérea și turma mea . . .
— A mea apă-i limpeđióră.
Din ea bea ađi turma ta
Și cea pasére ce sbóră.
Dar, vai! ea adăpa:

1) Edgard Quinet: Les Roumains.

2) »Movila lui Burcel« balada în edițiunea Alexandri 1867.

Turme dela resărit,
Ce aici au tăbărit.
Sântul Stefan, vești? aice!
Pentru țără s'a luptat,
Când în ziua neferice
Ferul crunt a săcerat:
Pe boeri și pe osteni,
Pre păstori și pre săteni! . . .
De atunce, Valea plânge!
Și în veci va suspina,
Că a supt un nobil sânge
Ce Românul revêrsa,
Și cu ôse de împêrat
Acest câmp a presărat . . .
Acea și de grea urgie,
Amintind-o plâng mereu:
Frémățul, păduri pustie
Întețesc suspinul meu:
Vai voinici acuma nu's
Ca acei ce s'au răpus.³⁾
Sôrtea lor mărirea sântă,
Ași Români au uitat . . .
Păstorele! mereu cântă,
S'aibă cuget deșteptat,
Să le ȝică al tēu cânt:
Cum au fost ași nu mai sunt !!!⁴⁾

Ecă, în general, sub ce formă se înfățișează spiritului istoria ȝerilor Dunărene, în musica, poesia și basmele naționale. Ecă înlesnirile, ecă numele proprii ce a păstrat, ecă serviciile ce a făcut istoriei musica și poesia națională. Și acest serviciu au persistat ele d'al face, pôte, și fără de voia noastră. În tot cursul secolilor adecă, au ținut ele bună rânduélă în haosul ce a precedat publicarea Litopișitelor Moldovei, a Croniceii lui Șincai; acest Muratori al Românilor, a Magasinului istoric pentru Dacia și a altor documente istorice, care au înălțat semênței Române un monument traiuic ce pôrtă caracterul adevêrului și al științei moderne. Pe acestea, fără frică, s'ar putea întemeia societatea Română, decă nu am fi căpiat, cu toții, într'u a schimba tot ce avem original național, într'o europieni-

³⁾ Plevna. Smărdan, Opanez, Vidin? Ce vorbesc acese (Nota restauratorului doinei.)

⁴⁾ Mi-am permis a restaura *doina dela Valea-Albă*, așa cum cred că a avut intenție Asachi de a o edita! nu cum este greșit reproduse pe a locuri.

sare mai mult seú mai pușin reușită, ceea ce popôrul, în pitorésca lui limbă, numeșce: *măimuferie*.⁵⁾

În tot cazul, decă mulți din literatorii moderni măimutesc, — musica și poesia națională, nu au desertat dela postul lor de santinelă a originalității și a romanismului celui mai neaoș, șepte-spre-dece secole în capêt. Êr când viscolul timpilor s'a mai domolit, când a fost ertat Românului a scôte capul din peșterele Carpaților, acea seculară și feciorésca cetate; în fine, când un uriaș al Daciei, ca Alesandri, s'a pus pe săpate, întocmai cum Italianii săpă spre desmormântarea de sub lava Vesuviului, a Pompeei-Erculanum, ce a aflat el ôre în sinul, în casa, în limba și tradițiunile opincei Române? *Cartea nêmului omênesc, titlul nobleșei sale, bolta trecutului, cheia viitorului* pe care, paremi-sê, noi generațiunea de astăzi am perdut-o spre a a apuca câmpii cu străinii de gât.

Și fugiau, și fugiau! treceau și retreceau barbarii, încălecând unii preste alții, întocmai ca sloii de ghiață, mênaiți de undele înfiate ale unui torent furios, atins de aripa desferecătore a vântului de primăveră.

Ei vin, se grăbesc și defiléză pe dinaintea facțiunaruului Român, înfipt dela 105 pe ticlăurile Carpaților. Ei se spăriară de fața-i încruntată, de lucitoru-i coif. Trăsurile sale, întocmai ca ale santinelei pompeene, însufă terôre, dar în acelaș timp, respect și tăriă de caracter. El stă drept și nemișcat la postul seú. Pământul se cutremură; universul stă să pêră; lava îl acopere pe jumătate. Totuși, nici acest pericol n'a putut schimba, într'un om independent și lucrând pentru sine însuși, acea imagină a nestrămutatei maestăți a Romei.

În mijlocul desordinelor naturei, el remase în picioere pentrucă nu i se dedese voe dela Capitol, a-și părăsi postul și a fugi. Când Italia desgropă Pompea și Alesandri poesia noastră poporală, s'au găsit la postul lor scheletele santinelor.⁶⁾

Ferice de artistul Român, pre carele provedința îl va destina a face pentru *armonia* națională, ceea ce Alesandri a făcut pentru *cântecile* naționale . . .

⁵⁾ Hugo Klein despre «literatura română» în *Magazin für die Litteratur des Ausland*, Lipsca, 10 și 18 Ianuarie 1880.

⁶⁾ Bulwer: «Ultimele zile ale Pompeei» Carta V. Cap. VI. G. Missail.

Legenda lui Mihai¹⁾.

Într'un vechiu ȝiar germân din Brașov, Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde, anul 1841 Nr. 200, găsim următoreă legendă, pe care o credem un specimen destul de curios pentru a-l presenta cetitorilor nostri. O estragem fidel, lăsând cetitorilor grija de a face comentarii. Etă acestă legendă în care ura de rasă strêbate la fiă-care cuvânt:

Decă am putea da legendei cređemânt, am putea afla esplicarea poștei selbatice a voivodului Valahiei Michail destul de cunoscut sub titlul de ângerul sugrumător al Transilvaniei, afară de pofta domniei propriă barbarilor mândri, și în originea sa și 'n pșaniile tinerețelor

sale, despre care cunoșceam pân' acum atât de pușine lucruri.

Era cu atâția ani înainte de epoca, când năvăli Mihai pentru întâiadată în patria noastră (mai întâiu în 1599) pustiind în giurul seú totul prin sabiă și foc, câți sunt de lipsă unui copil cam de 14 ani pâna a ajunge conducătorul unei bande de tâlhari barbari²⁾. Pe atunci legenda spune că un băiat valah se afla în serviciu la un țeran cu vază din satul săsesc Dobêrca, aședat la polele munților de cătră România mică în scaunul Miercurei.

Acest băiat se chiăma Mihailă, seú Mihai.

¹⁾ Avem de a mulțami D-lui consiliar aulic Iacob Bologa, care cu amabilitatea sa obicinuită ne-a atras atențiunea asupra acestei curiosități. *Red.*

²⁾ Cum pêtrunde aci ura de rasă, o pôte vedea ori-cine. Am promis însă a reproduce tôte delicatetele de stil și de cugetare ale amabilului culegător de legende. *Red.*

Într-o zi pășea el vitele stăpânului său, său — după cum spune legenda — le lăsa să se odihnescă la ameli după lucrul plugului și el însuși gusta dulceața unei sieste sub un bătrân per ce sta singuratic în mijlocul câmpului. De odată țeranii ceilalți, cari lucrau câmpul în același ținut, vădură un vultur, care descria cercuri tot mai strânse scoborindu-se drept către Mihaî. Acest fenomen dură destul pentru ca să-l vadă toți; numai când se deșteptă băiatul, dispăru și vulturul.

Din sburatul paserilor au cercat poporele antice cele mai cultivate să cetască sôrtea lor și a omenimei întregi. Și Dobêrceni nostri observară cu mirare acel fenomen. În ziua următoare același fenomen miraculos se repetă, ba se slobozi asupra satului o furtună teribilă. De aci se încredințară, că acesta nu era numai o coincidență a întâmplării; ci că anunță un mare eveniment pregătit de sôrte. Cu a treia zi repetându-se același fenomen, ori-ce îndoelă nu mai avea loc. — Era evident, că o nenorocire, o mare nenorocire amenința satul, ceva ostraordinar trebuia să se întâmple, și spre scopul acesta fusese ales de sôrte tinerul servitor Mihaî. Ore n'au hotărît vulturii sôrtea Romei și pôte mersul lumii întregi! Lucrul cerea chibzuire. Și încă în aceeași sêră se conchiâmă sfatul. Aci — decă putem deduce din ceea ce se întâmplă acum la cele mai neînsemnate ocaziuni, la cele ce se petreceau atunci — dupăce s'a vèrsat din ulciore cu vin uleiū destul în lampa inteligenței, și la lumina ei mai mare s'a desbătut lucrul din tôte punctele de vedere, „onorabili“ hotărîră unanim: băiatul va fi spre peirea satului într'un mod său într'altul, și astfel se făcu concludusul crâncen, că singurul mijloc de a scăpa de pericolul amenințator era să omôre copilul! —

Pentru a afla o legătură în lucru trebuie să admitem, că stăpânul condamnătorului Mihaî încă se afla între bătrânii satului și pôte a pus o voce forte importantă la chiverisirea afacerilor satului în cumpêna părerilor împărțite. Când însă se întôrse din sfat acasă, firește a trebuit să-i dea socotelă mamei sale de familie, despre ceea ce au hotărît „onorabili bătrâni.“ Sêu pôte că luându-și bățul de corn din unghiū s'a dus la sfat cu hotărîrea luată pentru pacea casei sale: de a vota peirea băiatului. Destul, că hotărîrea crudă era luată, și ajunsese curênd la urechile ficei de casă Maria, despre care legenda spune, că era cam de vèsta lui Mihaî.

Rola, pe care o jôcă aci femeile din casă, și cu deosebire mama de familie să nu surprindă pe cetitor, și să nu-l conducă la judecata nedreptă, că ea a fost o Xantipă. Ea n'a ieșit din sfera ei.

— Peste tot au femeile influință asupra cercului de activitate politic al bărbaților lor. La noi Sașii influința femeilor nôstre asupra trebilor oficiale este fundată pe constituțiune.

Orî cum ar fi, pôte că misteriosul în mina, semnele și alusiunile, care anunță de obicei secretul închis într'un piept femeesc, l'au făcut pe Mihaî a presupune lucru neplăcut și a întreba pe frumoasa Maria. Sêu pôte erăși compătîmirea pentru Mihaî, sêu chiar amorul pentru soțul ei de joc, o-a făcut a-i trada întreg orî o parte din hotărîrea înțeleptilor satului. Destul, că a doua zi vedem pe eroul nostru, tiner, fără esperință și fără țintă, emigrând spre munți cu bastonul în mână și astfel nimicind hotărîrea „bătrânilor.“

Pôte că și pe atunci locuitorii din Poiana, un sat românesc de-asupra Dobêrcii, care în timpurile acelea va fi constat abia din câteva colibe ér acum numără 800 de case, vor fi păscut vitele în România învecinată și înrudită prin obiceiuri, limbă și caracter, deôrece pozițiunea dintre stânci a satului nu permite agricultura. Pe un astfel de cioban din Poiana îl vedem călărind prin munți pe drumul către România a doua zi, după ce Mihaî scăpase din periculoasa Dobêrcă. Pe grasul sur cu cōma lungă și ochii ascunși sub pèrul ce atêrnă șede o ființă, cam de aceeași natură ca și animalul. Căciula lui este mândrită de plôe și colb încât din albă ce era a devenit ca funinginea, n'are nici o formă și atêrnă pe cefă. De sub ea atêrnă până la mijlocul nasului plete lungi, asemenea cōmei calului. Între desagiî indesați cu fên și alte recvisite de călătoria și puși de-a curmezișul pe spinarea calului, se clatină un bărbat de statură mijlociă, puternică, învêlit într'un cojoc homogen întru tôte cu căciula și încă uns cu unsore în contra insectelor. Un băț enorm aședat între picioré atinge gâtul animalului, când călărețul — pentru a iuți mersul calului său — trage căpêstrul ce atêrnă mai până la pământ, și lasă să se audă sunetul înțetitor al sêlbaticului său gâtlej, ér animalul în tactul pașilor sêi clatină capul în oscilațiuni mai mari. Și astfel înainteză după tact, dar cu pas sigur zile întregi prin păduri neamblate și peste înălțimi stâncose, până când o colibă de păstori sêu o stână rară îi dă un miserabil sălaş.

Dupăce călărețul acesta și Mihaî înaintaseră câtva timp unul lângă altul fără a fi schimbat un cuvânt, întrebă cel dintâiu privind ținta la oblâncul șelei fără a schimba vre o mină:

— „De unde vii tu, băete?“

— „Din Dobêrcă“, fu respunsul.

— „Și unde vrei să te duci?“

— „Nici eu nu știu.“

— „Dar ce te aduce așa singurel și fără scop pe drumul îndepărtat?“

Băiatul istorisi cauza, pe care o cunoșcem deja. Ea mișcă inima călărețului, care iea pe Mihaî cu sine și-l întrebuinteză la turma sa.

Ciobănașul se face curênd cunoscut în casa boerului, pe acăruia moșia pășeau turmele și știă câștiga simpatia fiului și bunăvoința bătrânilor într'un grad atât de mare, încât în curênd fu luat dela oi și adus în casă ca soț de joc al domnișorului. Aci învêță el a cunoșce aplecările și aspirațiunile boerilor preferiți, va fi simțit și o superioritate spirituală asupra domnișorului, și a fost împintenat de o ambițiune născândă. — Într'aceea domnișorul crescu, căpêtă o funcțiune, deôrece de sigur se ținea de una din familiile cele mai cu vază, ba a fost trâmîs și la Constantinopol la curtea sublimei porți — legenda nu știe cu ce caracter deosebit. Mihaî îl însoțește, câștigă aci câmp liber pentru dezvoltarea dibăciei sale, devine important și — dupăce boerul se întôrce în patriă pentru a ocupa funcțiunea tatălui său reposat — ocupă postul lui în Constantinopol. — Pôte că móre și soțul lui Mihaî, sêu pôte că suveranul, îndemnat prin manoperele parvenitului lacom și ambițios — a înlăturat pe Marele valah cu sfôra de mătase, destul că Mihaî ocupă locul prietinelui său de copilărie, se urcă răpede de pe tréptă pe

tréptă, și capătă dela Sultanul turcesc, care pune o încredere fără margini în creatura sa, tronul princiar al Valahiei.

Aci ne părăsește pentru câțva timp legenda întune-cosă și noi trebuie să aducem cu istoria în mâna ôrecare legătură în poveste. În curând vedem pe noul vodă Mihaï în luptă pentru tronul Valahiei cu un rival Jancula, fiul unui voivod valah alungat. Jancula e spriginit de Turci și Tătari. Ôre principele Mihael să fi devenit deja infidel supremației turcești? și să nu-și fi ținut cuvântul în ceea ce privește supunerea și tributul de plătit Porții? Se poate, că-cî în restul vieții sale îl întâlnim prea des cu aceste însușiri, și mai cu sémă față de Transilvania. — Mihaï pe atunci era spriginit în contra lui Jancula de principele transilvan Sigismund Batori. După învingerea aceluia Mihaï se predede cu totul protecțiunei lui Batori, încheiă alianțe cu el, și deveni formal vasalul lui. Uniți purtară ei lupte fericite în contra Turcilor, și chiar când schimbăciosul Sigismund negocia cu Rudolf II de Austria cedarea Transilvaniei acestuia, și în anul 1598 predede țera formal plenipotențiaților împărătești, se supuse și Mihaï supremației austriace. Când în fine în anul 1599 Sigismund rentors pe tronul princiar își cedă țera vărului său, cardinalul Andrei Batori, Mihaï cu boerii săi jură încă odată alianță cu Transilvania; dar se afla deja în înțelegere secretă cu amăgitul împărat Rudolf, cu scopul de a alunga pe Andrei.

Se pare, că Mihaï, îndoindu-se până acum de o reușită eventuală a scopului său, și așteptând momentul favorabil, a purtat liniștit în interiorul său mânia în contra Transilvaniei, și a acoperit-o numai prin relațiunile sale prietenești. Dar adevărata sa figură a fost recunoscută și sub masca viclénă a prefăcătoriei, și când blândul, încredătorul Andrei se înduplecă prin cele mai mari jurăminte ale lui Mihaï, să-î dea arme și trupe, cel dintăiu a fost avisat de repetite ori despre nealitatea și trădarea principelui valah. Dar Mihaï căpătă ce a cerut, și se află de odată neașteptat ca inamic în țera Bârsei, pe când principele Andrei ocupat în Alba-Iulia cu dieta abia putu avea timpul să grăbescă înaintea voivodului până dincolo de Sibiū cu o armată adunată în grabă. Andrei fu bătut total în lupta dela Șelimber, și peri miserabil la St. Tamas în țera sêcuésă. Acum sêlbaticile horde ale învingătorului prădău neîmpedecate pe spaciul dintre Sibiū și Alba-Iulia. Nimicirea, omorul, prada, siluirea erau fără margini. Mai multe sate fură prădate cu totul și pustiite; locuitorii lor săsești fugiră și se tocmiră ca supuși ai stăpânului Ungariei care singur le mai oferia adăpost. Êr acele sate góle își păstrară numai numele lor săsesc, că-cî Valahii le ocupaseră pentru totdeuna.

Mihaï lăsă acum curs liber mâniei sale mult stăpânite în contra Sasilor. Ținutul tremura de spaimă, unde se arêta una din hordele sale. Atunci stete de odată cu întréga sa armată în fața Dobêrcei, ai căreia locuitori vêdura în spaima lor diua judecătii din urmă sosită!

Mihaï se aședă în castre înaintea satului; el se părea că-și adună tótă furia. Dobêrceni se așteptău la lucrurile cele mai teribile. Îi amenința peire neîncun-giurată. — Cuprinși de căință internă, că-cî aũ vătêmat odată atât de amar pe acest dușman, trâmiseră totuși pe

bêtrânii satului în deputațiune la el, pentru a se ruga de iertare. El însê îi făcu prizoneri și până în diua următoare cea mai mare nesiguranță consumă tótă speranța celor ce așteptău decisiunea. Acum Mihaï ceru estradarea celor ce aũ hotărît atunci mórtea sa. Dar Dobêrceni, prea nobili, pentru a estrada pe cei ce trăiaũ încă dintre sfetnicii de atunci, fură rezoluți din acel moment, să împărțescă toți — tóte, fiă și cele mai mari nenorociri. Ei erau gata la mórte!

Atunci apare Maria, acea Mariă, care pregătise în secret fuga lui Mihaï și se decide să mêrgă singură în castrele inamicului de acum, și prietinelui de odinóră, pentru a-î aduce aminte mulțamita datóre. Ba ea își ținu de datoriă să facă acêsta și cu cel mai mare pericol, deórece în realitate ea era cauza nemijlocită a acestei nenorociri, deórece prin ea s'a împedecat mórtea decisă a băiatului Mihaï, și așadară n'a fost delăturat pericolul prevestit atunci.

Maria de atunci devenise mândra femeia a unui țeran, și nu-și pierduse încă frumseța, deși trecuse preste cea dintăiu juneță. — Așadar vedem pe frumoasa țerancă întrând cu curagiū în cortul voivodului. — Abia cu o óră mai târziu prizonerii fură eliberați; dar ce s'a întâmplat cu Maria, și ce a influențat ea, nu s'a știut în decurs de un restimp înfiorător. Numai atât era de vêdut, că totul se va întorce spre bine, că-cî prădările fură oprite de voivod, și chiar o parte dintre hordele încungiurătoare se rădicară și plecară cu soția voivodului, pe care acesta o ducea mereu cu sine.

Dar deodată se păru ca și când tótă nenorocirea va isbucni din nou. Se vêdu Maria năvălind afară din cortul princiar, cădênd în genunchi, și — dusă îndêrêt fără cunoștință. Îndată urmă porunca să se liniștescă prădătorii deja gata. În curând țeranca se întorse în sat. Lăsându-l neatins, valahii își continuară drumul și Mihaï își ținu intrarea în Alba-Iulia. Și în excursiunile de pradă următoare ale hordelor valahe în mai multe părți ale patriei, unde împleau totul de omoruri, prade și pustiiri, aducênd asupra țerii miseria și jale ca nici odată, Dobêrca remase cruțată.

Maria esplică îndată după rentórcerea sa din castre cauza acestui favor. „După cele mai aspre lupte ea s'a predat poftei barbarului, pentru a-și scăpa satul de peire — singura condițiune ce i s'a pus —. Deórece acum scăparea i-a reușit, ea este gata de a-și primi mórtea meritată din mânilor soțului său ale bêtrânului său tată.“ Ea nu se rugă de iertare, și deórece totuși s'a iertat cu mângâieri compătimitóre, ea se rugă ca satul întreg să-și unescă rugăciunile cu ale ei, pentru ca D-geu să o ierte. În Dumineca următoare evlaviósa comună uni în rugăciunea de mulțamită pentru scăparea miraculosă și rugăciunea de iertare pentru păcatul nobilei mântuitoare, și acêsta — abia acum mângâiată — se rentorse în brațele soțului ei și ale binecuvântătorului tată.

Curând însê după aceea ea avu un copil. Acesta creșcu. Originea lui era cunoscută și după cum e obiceiul prin sate, de a da ómenilor afară de numele adevêrat și o poreclă nemerită — el fu numit de aci înainte „voivoda,“ ca și urmașii familiei. Numai de curând s'a stins acêsta familiă de voivodă din Dobêrca.

O poftă.

(Domnul și Dômnă șed liniștiți. Orologiul a sunat ședece ore. Domnul, în halat și în pantofi, lungit într'un adânc fotel, își ceteșce diarul. Dômnă face pătrare de țesătură cu o mare neglijență.)

Dômnă. — Lucruri d' ăstea s'au mai vëdut; nu-ă așa că s'au vëdut, dragă?

Domnul (fără a rădica ochii). — Da, scumpă amică....

Dômnă. — Veđi! ei bine eă n'ăși fi cređut nici odată că s'au vëdut. Dar ăstea sunt monstruoșități.... spune.... nu-ă așa?

Domnul (fără a rădica ochii). — Da, scumpă amică....

Dômnă. — Ei bine, într'ăceea, veđi cât e de straniu: Luisa mi-a mărturisit în luna trecută, șcii, în séra ăceea, când a venit să mă iea pentru ca să mergem la Adorațiunea perpetuă, și óra nóstră de adorațiune era din întemplantare chiar dela seșe la șepte óre; imposibil de a ne schimba rëndul; tóte dómnele țineău să nu adoreze în decursul prândului, lucrul e destul de natural. Dumneđeule! tu te-ăi măniat! Cât de bun trebuie să fiă bunul Dumneđeă pentru a-ți ierta tóte ăceștea! Ți-aduci aminte?

Domnul (continuându-și cetirea). — Da, scumpă amică....

Dômnă. — Ah! ți-aduci aminte că ne-ăi đis: Mă dóre 'n... călcăiu de asta!... Oh! dar nu vrëu să repetez tot ce ăi đis, pentru că era prea urit. Erai furios!... Voiă merge să prândesc la restaurant!... sa... sapristi... Dar tu nu điceai sapristi, ha! ha! ha! Ei bine! totuși te iubiam în momentul ăcela; nu-mi plăcea să te vëd în mânia, din cauza bunului Dumneđeă; dar, pentru mine, eram mulțămită; imi place să te vëd în furiă; nasul tēu se înflă, apoi mustăcióra ta se sbërleșce, imi faci efectul unui leă, și totdeuna mi-ăă plăcut dobitocele ăcelea. Fiind copilă mică în grădina botanică, nu mă puteău smulge de acolo; le aruncam toți banii în chișită pentru ca să-și cumpere turtă; era o adeverată pasiune. Ei bine! pentru a-mi continua istoria.... (Ea se uită la bărbatu-sēu, care tot mai ceteșce, și după o paușă). Frumos e, ce ceteșci tu acolo?

Domnul (ca un om ce se deșteptă). — Ce vrëi, scumpă copilă?... Ceea ce cetesc aci? oh! nu te-ar interesa (strimbând din gură); sunt frase latine, șcii; și-apoi, sunt răgușit. Dar ascult, continuéză. (Își rencepe lectura).

Dômnă. — Ei bine! pentru a reveni la adorațiunea perpetuă, Luisa mi-a mărturisit, sub sigilul secretului, că fiind în ăceși pozițiune ca mine...

Domnul. — Ca tine... Ce?

Dômnă. — În ăceși pozițiune ca mine... se 'nțelege.

Domnul. — Ah! în pozițiunea ta; da, da, da, sêrmană scumpă nevestică! Cred đeă că te 'nțeleg!

Dômnă. — Ei bine! Luisa imi spunea că avea o poftă nesuferită după... — dar tu nu-ă veđ spune, mi-o juri! — o poftă după... vics.

Domnul. — Ah! e înfricoșat!

Dômnă. — Nu-ă așa, că-ă înfricoșat... din cauza colorii?

Domnul. — E monstruos!

Dômnă. — Chiar o điceam adinéori... dar în fine, într'ăceea se đice că e fôrte rēu a nu satisface ăstfel de poște; se đice chiar că copiii o resimt tótă viața lor; oh! dar asta-ă pozitiv.

Domnul. — Tu-mi spuă mari prostii, ângerașul meă, mari ca șinionul tēu. În urma urmelor veđ pune și perini în șionițele vóstre, micile mele porumbițe!

Dômnă (punându-și cótele pe genunchii bărbatu-sēu). — Dar în sfêșit, trebuie să atribuim la ceva instinctele, asemnările pe care le aducem născând. Se póte presupune, spre exemplu, că bunul Dumneđeă să fi făcut pe vërul tēu atât de dobitoc cum îl cunóșcem, cu un cap în formă de pară, etc.?

Domnul. — Vërul meă, vërul meă! Ferdinand e un vër de încuscire; de altcum ți-o iert, că este încapabil.

Dômnă. — Ei bine! sunt sigură că mumă-sa va fi avut vre o surprisă, o sguduire, ceva.

Domnul. — Ce vrëi să-ă fac, dragul meă ânger?

Dômnă. — Nimic; dar ăcêșta probéză că nu trebuie să rîdem de ăstfel de lucruri... Și decă ți-ăși spune, eă, că am o poftă?

Domnul (lasă să-ă cadă jurnalul). — Patatra! Și o poftă după ce?

Dômnă. — Bun! étă că nările ți se înflă, ér o să semeni cu leul, și nu voiă cuteza a-ă spune mica mea afacere. Este atât de străordinar! și cu tóte ăstea mamă mea încă a avut ăcea poftă.

Domnul. — Să vedem, vorbeșce, veđi că sunt liniștit? Decă se póte împlini, tu șcii că te iubesc, scum... Nu mă săruta pe gât, mă veđ face să sar în grindă, scum... pa mea.

Dômnă. — Repetéză nițel ăcele dóuë cuvinte... Sunt dară scum... pa ta?

Domnul. — Ha! ha! ha! are nișce degetașe care... ha! ha! îți întră în grumazi... ha! ha! mă veđ face să sparg ceva, cum sunt nervos!

Dômnă. — Ei bine, sparge. Decă nu te poți atinge nici de bărbatu-tēu, atunci mai bine să întri îndată în mânăștire. (Ea își apropiă buzele de urechia domnului, și cu dóuë degete îl trage cu cochetașia de vërul mustășii). Decă n'ar fi pentru sănătatea mititelului nostru, nu ți-ăși vorbi de tóte ăstea, du-te! Dar, veđi tu, nu voiă fi fericită până nu voiă avea ce doresc; apoi, va fi atât de gentil din parte-ă!

Domnul. — Gentil de a face ce? Să vedem, drăguliță, esplică-te.

Dômnă. — Ar trebui înainte de tóte să desbraci ăcel urit halat, să încalți ghețele, să-ă puă pělăria și să te duci... ho! nu strimba din gură, dragul meă leă; de veđ murmura numai atitica, tot meritul devotamentului tēu dispăre... și să te duci... la băcanul din colțul stradei, un om fôrte respectabil!...

Domnul. — La băcan, la đece óre séra! eșci nebună? voiă chiăma pe Ioan; este tréba lui, copila mea.

Dômnă (oprind brațul bărbatu-sēu). — Imprudentule! Ioan nu trebuie să șcia de nimic, și de altcum șcirea-ă ăcel Auvergnat să alégă lucrul cu tactul tēu? ăstea sunt trebșórele nóștre; nu trebuie să punem pe nimeni în secretul nostru, mă duc în cabinetul tēu de toaletă să caut lucrurile tale, și tu te veđ încalța la colțul vetrei, ca un om de trébă, — pentru a-mi face plăcere, Albertul meă, băiatul meă, vieța mea!... Mi-ăși da degetul cel mic pentru a avea...

Domnul. — Pentru a avea ce! ce! ce?

Dômnă (cu fața iluminată, adâncindu-și privirea în ochii soțului ei). — Vrëu cleiă móle de un ban. Așadar nu mă gfciseși?

Domnul. — Dar asta-î nebuniă, turbare, ne . . .

Dômnă. — Póte ai cređut, că voi am cleiū tare, drăguțele! Am ăis cleiū móle . . . numai de un ban, invélt într'o mare hârtiă solidă. Se află prospét în vasul din drepta, lângă prunele uscate. Am vėđut asta întrând pentru prând; o trăsură a trecut pe lângă prăvaliă, și tot vasul a tresărit asemenea unui munte de gelatină de mere. Veî ăice omului să alégă din mijlocul vasului, partea aceea mă ispiteșce.

Domnul. — Dar nu, nu! Sunt bun, însă mi-aș reproșă . . .

Dômnă (astupând gura domnului cu mica sa mână). — Oh! nici un cuvânt, veî ăice vre o impietate! Dar decă-ți spun eū, că am o poftă nebună, că te voi iubi cum nu te-am iubit nici odată, că mamă mea a avut acea pasiune. Ah! sêrmana mea mamă! (plânge în mână) decă ar putea șci . . . decă n'ar fi în capétul Franciei! . . . Mai întâi tu n'ai iubit nici odată pe părinții mei, am vėđut acesta în ăiua nunții nóstre, și (ea oftéză) asta va fi durerea vieții mele . . .

Domnul (desfăcându-se și șeculându-se deodată). — Dă-mi botinele.

Dômnă (cu efusiune). — Oh! îți mulțămesc, Albertul meū, amorul meū! tu eșci bun, da, tu eșci bun . . . vreî bastonul, dragul meū?

Domnul. — Tot atăta-mi e. Cât vreî din orórea ta? de un franc; de 30 bani, de un pol?

Dômnă. — Tu șci că n'ași vrea să abuzez; numai de un bănuș. Chiar am bănuși pentru liturghiă; étă, iea, iea. — Adio, Albertul meū; — grăbeșce-te, ăeū, grăbeșce-te! (Domnul iese).

Dômnă rămâne singură, trămite o sărutare, cu gestul ei cel mai fraged, cătră ușa, pe care a închis-o Domnul chiar acum, apoi se îndreptéză cătră oglindă, de care își apropiă fața și suride cu fericire; apoi aprinde o lumină de cêră și se îndreptéză cu discrețiune cătră bucătăriă, deschide fără șgomot un dulap, iea trei farfurii mici de desert, încungiurate cu o dungă de aur și împodobite cu cifra sa, apoi scóte dintr'o cutiă garnisită cu piele albă două linguri de vermei, și, cam încomodată prin acest bagagiū, se 'ntórce în dormitorul ei.

Apoi iuteșce focul, așeqă lângă vatră o mică masă, așterne o pânzătură albă, arangéză farfuriile, depune lingurile și, încântată, nerăbdătoare cu fața roșită, se restórnă în fotel. Piciorușul ei se mișcă și bate o măsură răpede, ea suride, mișcă din buze, astéptă.

În fine, după câteva minute, se aude șgomotul ușei de intrare; pași răpedi trec prin salon; dômnă bate în palmi! — domnul intră. El nu prea pare mulțămit, domnul; înaintéză, ținând cu stângăciă în mână un pachet lat, al căruia cuprins se póte ghici.

Dômnă (luând o farfuriă cu dungă de aur și prezentându-o soșului ei). Descurcă-te, amorul meū. N'ai putut să âmblă mai iute?

Domnul. — Cum! mai iute?

Dômnă. — Oh! nu mă supér de asta, asta nu-î un reproș, tu eșci un ânger; dar mi se pare c'a trecut un véc, de când ai plecat.

Domnul. — Omul acela era să-și închidă prăvalia . . . Mi-am implut mânușile . . . e lipicios . . . spăimântător . . . puah! orórea! În sfêșit, voi i avea pace!

Dômnă. — Oh! nici un cuvânt dur, asta mă supéră atăta! Dar priveșce acest frumos tacâm, ăi-aduoi tu aminte când cinam la colțul vetrei? — Oh! ăi-ai uitat! Inima bărbaților n' are memoria!

Domnul. — Ori ai nebunia de a-ți închipui că mă voi atinge de asta. Ah! spre exemplu! Asta ar fi să împingi . . .

Dômnă (cu tristeță). — Veđi numai cu te esaltezi pentru o complăcere ce-ți cer. Când, pentru a-mi plăcea, ai învinge o mică repulsiune, când ai atinge cu buzele tale această frumoșă gelatină albă, ce nenorocire mare ar fi?

Domnul. — Nenorocire, nenorocire? . . . ar fi absurd; nici odată.

Dômnă. — Etă dar pricina? Ar fi absurd . . . Nu este desgust, că-cî asta nu-î desgustător, e faină și apă, nimic mai mult. Așadar nu din desgust ci din șmețiă îmi refuzi?

Domnul (dând din umert). — E o copilăriă, o nebuniă, ceea ce-mi spui tu. Nu-ți respund, nu . . . vréu să-ți respund.

Dômnă. — Și ceea ce-mi spui tu nu e nici demn, nici generos, pentru că abuzezi de superioritatea ta; tu mă veđi la piciórele tale, cerându-ți un lucru neînsemnat, o copilăriă, o nebuniă, dar care mi-ar face plăcere, tu găsești eroic să nu cedezi; étă vreî să ăi-o spun, ei bine, voi bărbații sunteți mici, mici.

Domnul. — Dar înțelege-te, scumpă amică, că . . .

Dômnă. — Înțeleg că decă odinióră una dintre metresele tale, că-cî tu ai avut.

Domnul. — Nici odată.

Dômnă. — Dór mi-ai mărturisit-o singur într'o séră — pe puntea Artelor — când ne 'ntorceam pe jos dela spectacul.

Domnul. — În fine, nu e mare nenorocire, deórece nici odată nu m' am prezentat ca un copil din altar.

Dômnă. — Ei-bine, decă una din metresele sale ăi-ar fi cerut ce-ți cer eū acum, ai fi învins desgustul, și cu deosebire orgoliul tēu! (cu lacrimi în voce). Nu mă iubeshci ca altădată! și eū . . . tot te iubesc. (Ea cuprinde mâna bărbatu sēu și plânge pe ea).

Domnul (mișcat). — Claro, scumpa mea, să vedem, copil mare ce ești! Că ăeū ea crede ceea ce spune, cel pușin! — Uite-te la mine, să vedem, (o sărută).

Dômnă. — (cu tristeță). Nu m'am supérat de asta, această vêrtoșime este în caracterul tēu, ești un drug de fer.

Domnul. — Am energiă, când trebuie, ăi-o permit, dar n'am orgoliul absurd ce presupui și, écă (își móte degetul în cleiū și-l duce la buzele sale), étă proba, copil resfătat! Ești mulțămită? E fără gust, sălcii.

Dômnă. — Te-ai prefăcut numai.

Domnul. — Ah! ăi-o jur. . .

(Dômnă iea o linguriță, o împle de aluatul prețios și apropiându-o de buzele bărbatului sēu).

Dômnă. — Vrēu să-ți vėđ pușin grimasa, amorul meū.

(Domnul înaintéză gura, își înșige cu un desgust marcat dinții de dinainte în cleiū, apoi face o grimasă oribilă și scuipă în cămin.)

Dômnă. — (tot ținând limba — cu mult interes). Ei bine?

Domnul. — Ei bine, e înfricoșat! oh! . . . înfricoșat. gustă mai bine.

Dômnă. — (cu un aer visător și mișcând limba în cleiū, cu cugetul cel mic în aer.) N'ași fi cređut nici odată, să fiă atât de réu.

Domnul. — Veî vedea singură, gustă.

Dómnă. — Nu mi-e de grabă, am vreme.

Domnul. — Ca să-ți poți da socotelă; gustă puțin, să vedem.

Dómnă. — (respingând farfuria cu o espresiune de oróre.)
Oh! mă iriți! Tacî dar, pentru o nimicură te-ași urî; e
desgustător acest cleiú!

G. Dros.

Farul Constanței.

Ce lucește 'n depărtare
Pe întinsa Négră Mare
C'o lumină majestóasă
Ca o stelă luminóasă
Și în valuri se oglindă
Rađa-i dulce strălucindă?
E românul nenufar,
Este al Constanței Far.

Constanța 18/30 Iuniú 1880.

Ca și smel' cu brațul tare
Pe câmpiile Bulgare
Fiii bravei Românie
Cu strébuna vitejie
Audiîd cum mama plânde
Vêrsaú nobilul lor sânge
Pe al patriei altar
Pentru al Constanței Far.

Și frumósa Românie
Ađi se 'ntinde cu mândrie
Sub stindardul neatárnărei
Pân' la fêrmurile mării
Și o stea strălucitóre
Mândră și nemuritóre
Luminéz' al ei hotar,
Este al Constanței Far.

H. Ebelstein.

V a r i e t á ț i.

Revenirea primăverii în Rusia dela Nord. „Golos“ scrie că în Rusia Nordică în loc de a începe anotimpul de toamnă ca în anii trecuți, a început primăvara. Un fenomen ca acesta nu s'a mai vădut nici odată până acuma. Cucul care nu se aude în acele părți decât pe la începutul lui August, în anul curent se aude în Septemvre; asemenea priveghitorile, rondunelele și celelalte pasări de primăveră au început a sosi; șopêrlele se jócă la sóre ca în timpul verei; pomii, florile, erburile și pădurile încep o nouă seriă de primăveră; toporașii, viorelele înfloresc; smeura, căpșunele asemenea au înflorit, și la 8 Septemvre, s'au vëndut fragi la Starui-Russ; aceste sunt într'adevăr cam fără gustul ce-l au în timpul lor normal. Frunzele puțin îngălbinesc; perii, merii și ceialalți pomi roditori și arbori inmguresc; insectele de primăveră, gândacii și fluturii sunt până în prezent. Licuriciul ce locuește prin tufari numai până la 24 Iuniú, în anul acesta s'a vëndut până la 19 August, un fact care în anelele entomologice e cu totul necunoscut. — În fine la nord se începe o adevărată primăveră, tot atât de plăcută și rëcoritóre în aer, și tot atât de viă în ciripitul pasérilor și frémétul frunzelor. Serile la începutul lui Septemvre au avut căldura până la 16 gr. R. — Óre oceanul înghețat nu se va topi?

Flă-care cu locomotiva sa. Sub acest titlu „Theyron Manger“ anunță că un mecanic american a făcut o descoperire care e destinată, precum dice el, „să emancipeze omenirea de tirânia drumurilor de fer“. — Acéstă invențiune se compune dintr'un triciclu pus în mișcare prin mijlocul aerului comprimat cuprins într'un rezervoriú de fer, care servește totodată de scaun călătorului. Triciclu acestă póte cutriera, se asigură, 40 de kilometri pe óră. — Inventorul își propune să înființeze rezervorii de aer comprimat în mai multe districte în care călătorii vor putea renoi provisiunea lor de putere pneumatică într'un chip fórte eftin.

„S. R.“

Bibliografiă.

Istoria universală a pedagogiei cuprinđend: sistemele de educațiune și metodele de învățămînt la popórele antice și contimpurane; Biografiile pedagogilor celor mai eminenți; Desvoltarea progresivă a

scólelor dela légănul lor până în dílele nóstre și comparațiunea și caracteristica pedagogiei engleze, germáne și franceze, prelucrată după Jules Paroz de J. P. Eliade, profesor și Director la scóla normală din Ploesci. Ploesci 1880. Tóte drepturile rezervate. Prețul unui esemplar 5 lei noui.

Elemente de pedagogia și metodologia teoretică și practică pentru usul institutorilor și învățatorilor primari, pentru elevii și elevele scólelor normale și pentru toți căți sunt chiămați a conduce educațiunea junimei de J. P. Eliade, revisor scolar. Op aprobat și premiat de onorabilul minister al instruciunei publice. Edițiunea a treia. Ploesci. Tipografia J. G. Costescu, Strada Știî voivođi Nr. 144. 1874. Prețul unui esemplar 5 lei noui.

Manualul bunelor cuviințe și al manierelor plăcute séu conductorul junimei în societățile alese. Din franțuzește de J. P. Eliade. Ploesci, 1880. Tóte drepturile rezervate. Prețul 1 leu noui.

Diare noué. Correspondance roumaine, apare în București de 2 óri pe săptămână. Abonamentul pe an 100 fr. pe 6 luni 60 fr., pe 3 luni 40 fr. pe o lună 15 fr.

Deslegarea giciturei pătrate din Nr. 20 este:

A	N	E	T	A
N	A	T	A	L
E	T	A	T	E
T	A	T	A	R
A	L	E	R	G

Deslegare nimerită primirám dela D-nele: *Emilia Onciu* născută *Ciavoșchi* din Usdin, *Emilia Słhrzeszewski* din Craiova.

Deslegarea giciturei numericé din Nr. 21 este:

Mihail Cogălnicenu.

Deslegare nimerită primirám dela Dómnele și D-sórele: *Emilia Onciu* născută *Ciavoșchi* din Usdin, *Aurelia* și *Maria Chișu* din Craiova, *Maria Ch. Ciurcu* din Brașov, dela D-nii: *V. N. Stanonirescu* din Iași, *G. M. Zănescu* din București, *I. Mihalcea* din Buzău.

Ćatră cetitori.

Deórece redactorul „Albinei Carpaților“ din motive particulare nu mai póte redigea acéstă fóiă, ea va înceta de a apărea cu numărul de față. Mulțămim din inimă celor ce au voit să o spriginéscă până acum, dar facem totdeodată cunoscut amicilor literaturéi române, că restanțele de abonament se urcă la suma enormă de fiorini 600, đî șese sute de fiorini. A bon entendeur salut!

Redacțiunea.